

R. Simon

①

Colon, Joseph

ספר

שאלות ותשובות

מהרי"ק

הישנות

לרבנו רבי יוסף קולון

אשר חי ופעל אחרי תקופת הראשונים
וממנו אבן-פינה לשו"ע והפוסקים

ערוך ומוגה עפ"י כת"י פארמא ודפוס ראשון
בתוספת תשובות חדשות מתוך ספרים וכתבי-יד
וקונטרס הארות וחידושים מגדולי הדורות

עם

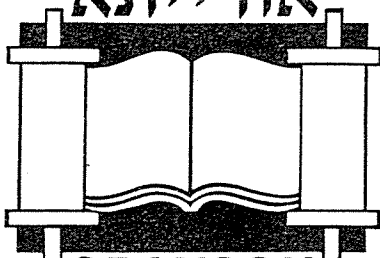
ציונים והערות, השוואות וחילופי גירסאות

מהרבנים הגאונים

רבי שמואל ברוך הכהן דויטש
רבי אליקים שלזינגר

הוצאת מכון תורני - ספרותי

אורייתא

ORAYSOH

פעיה"ה ירושלים תשמ"ח

זני שנה (ב)

בזני מני וסיוק שנה

באמת שמצאתים) מוגה סביבת התוס' דהר"י פסק כרב יהוד' דאמר אקימחא דחיטי מברכין בפ"ה⁸ מ"מ סמי מקמי כל הני רברבתא. ועוד דאפילו רב יהודה מודה בהא לפי הנלע"ד דדווקא בקמחא דחיטי סבר רב יהודה דמברכין בפ"ה דעדיין נכר הפרי כדפי' שם התוספות דאיירי שאין נטחן הדק ויש בו עדיין טעם חטה אבל האי קונפיטיו של ענבים דאין לו שום מראית ענבים ולא טעם ענבים כלל נלע"ד שבזה מודה רב יהודה⁹ ועוד דלפי הנלע"ד לא אישתני לעילוייא כי אם לגריעות' וכדפי' לעיל.

דהתם גבי שמן זית אישתני לעילוייא ומשום הכי מברכין עליו בפ"ה אבל הכא לא אישתני לעילוייא אלא הכא ודאי דאישתני לעילוייא אלא דאית ליה עילוייא אחרינא מה שאין כן בשמן זית. וכ"ת סוף סוף אין ללמוד דין זה דענבים מבושלים מקמחא דחיט' דנימא דהתם אית ליה עילוייא אחרת. אבל הכא לית ליה עילוייא אחרינא כדקאמר התם, חדא דהכא נמי מאן לימא לן דאישתני לעילוייא שהרי לפי דעתי כן הוא שרוב העולם אוכלין יותר ברצון הענבים כברייתן חיינ מאותו קונפיטיו, ועוד שהרי שם פירש רש"י וז"ל עילוייא אחרינא הלכך יצא מכלל פרי ולכלל דרך אכילתו לא בא אבל השמן בא כשינוי. לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נטעהו הלכך פרי הוא עכ"ל, משמע מתוך לשונו דאי לא דשמן בא לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נטעהו דלא הוה שייך לחלק ולומר דיותר ראוי בפ"ה על השמן מעל הקמח ואע"ג דשמן לית ליה עילוייא אחרינא וקמח אית ליה עילוייא אחרינא, דאל"כ למה לו לרש"י לומר דזה בא לכלל דרך אכילתו ולעיקר כוונת נטיעתו, לא היה לו לומר כי אם זה היה לו עילוייא אחרינא וזה אין לו. אלא ודאי דזה לא מעלה ולא מוריד אי לאו משום דזה בא לכלל דרך אכילתו כו' וזה לא בא, א"כ הכא גבי האי קונפיטיו של ענבים דלא בא לכלל דרך אכילתו כלל⁴ וגם פשיטא דלא נטעי להו אינשי אדעתא דהאי קונפיטיו ודאי לא עדיף מקמחא דחיטי דמברכין עליו שהכל לרב נחמן, וכתבו שם התוספ' שר"ת וה"ג פסקו כרב נחמן וכן פסקו גם רב אלפס⁵ וכן הסמ"ג⁶ וכן טור א"ח⁷ וכן רוב פוסקי הלכות ואע"ג

ועוד לא יהא אלא ספק הלא פסקו הפוסקים היכא דאיכא לספוקי בפ"ה או בשהכל דיש לברך שהכל מאחר (שם מ, א) דעל כולם אם בירך שהכל יצא ומכל הני טעמי נלע"ד דבר פשוט דיש לברך עליו שהכל. וגם על הגודגדניות שעושים מהם צרווא קונפיטיו הוא הדין והוא הטעם דמברכים עליו שהכל לפי הנלע"ד¹⁰. ואל תשיבני ממה שכתב בטור אורח חיים¹¹ שנחלק עליו חביריו כמונבראין של חבושים וורדין ומיני עשבים ואמרו שיש לברך עליהם בפ"ה דפשיטא דשאני חבושים וורדין ועשבים שהם טובים יותר מבושלין מחיין¹² ולכך מברכין עליהן בפ"ה לדבריהם וכמו שכתבו הפוסקים דכל שיותר טוב מבושל מחי שמברכין עליו שהכל כשהוא חי ובפ"ה כשהוא מבושל ובפירושו הזכירו חבושים.

וש"סם מאתי הצעיר יוסף קולון בן מהר"ר שלמה ז"ה

קצור ופסקי השורש

על דבר הענבים שמבשלים אותם עד שיעבו וקורין אותם בלעז קונפיטי מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו, וכן על הגודגדניות שקורין ציראסי או מריני קונפיטי.

שורש מד

שייך להר"ר יצחק מאיגרא

מצינו בשום מקום. וא"כ אין לו לומר יותר קדיש מאדם אחר אלא שנהגו כן.

והא דאמרינן דבני בנים הרי הם כבנים היינו דוקא לענין פריה ורביה דאהא קתני לה כדאייתא בבכורות(ג) (יבמות סב, ב) אבל לא לענין אחר. ותדע דכן הוא שהרי בן הבן כשר להעיד לזקנו לדברי מר בר רב אשי⁵ כדאייתא פרק יש נוחלין (קכח, א) ואע"ג דלית הלכתא כוותיה. מ"מ פשיטא שצריך הוא ליישב הבריייתא דמייתי פרק הבא על יבמתו (סב, ב) דבני בנים הרי הם כבנים אלא ודאי לענין פריה ורביה דוקא אתמר כדכתבתי לעיל. ומ"מ אמת הוא שנהגו שאפי' איש נכרי שאין קרוב כלל אומר קדיש בשביל אחר ואפילו במקום שיש אומרים בשביל אב ואם, אלא שאין נוטל כל כך כמו מי שאומר בשביל אב ואם ותמיד עושים פשרה שיטול הנכרי שלישי או רביע והשאר יטול בשביל אביו ואמו וכ"ש האומר בשביל זקנו שיטול גם הוא חלק אפילו במקום שיש אומר

7 נלע"ד דאפילו היינו אומרים שיש לומר קדיש בעבור זקנו או זקנתו דבני בנים הרי הם כבנים מ"מ לא הוו כבנים ממש¹ ויש לו לבן ליטול יותר מבן הבן וזה דבר פשוט, וכ"ש דלפי הנלע"ד אין לבן הבן לומר קדיש בשביל זקנו יותר מאדם אחר שהרי (א) מצינו שאמירת הקדיש תלוי בחיוב הכבוד שהרי אמרו הפוסקים ששני אחים נוטלים שני חלקים בקדיש² משום שכל אחד חייב בכבוד אביו, ומאחר שהדבר תלוי בכבוד אביו א"כ (ב) נראה שכן הבן שאין(א) חייב בכבוד זקנו³ שהרי לא מצינו בשום מקום שיתחייב אלא בכבוד האב והאם ואשת אביו בחייו ובעל אמו בחייו ואחיו הגדול ומוכת להו מקראי' כדאמרינן בכתובות פרק הנושא (קג, א) או אשת אביו אפילו לאחר מיתת אביו למצוה בעלמא⁴ כדאייתא התם. אבל בן הבן בכבוד הזקן זה לא

חילופי גירסאות ותיקוני טעויות: (ב) צ"ל שבאמת מצאתי. (א) צ"ל אין. (ב) צ"ל יבמות סב, א.

4. וכ"כ במ"ב סי' רב ס"ק מד ועי' מג"א סי' רח ס"ק יג. 5. שם ע"ש. 6. עשין כז. 7. סי' רח ובשו"ע סעי' ה. 8. עי' בתר"י שם הביא כן בשם ר"י. 9. עי' רא"ש שם סי' ב. 10. בי"י סו"ס רד. 11. סי' רד ושו"ע סעי' יא. 12. בי"י שם וחלק על החילוק שחילק רבנו ע"ש וכ"כ במ"ב ס"ק נב.
1. עי' יבמות סב, ב לכר"ע תרי מהד לא. 2. ד"מ יו"ד סי' שעו סק"ט ורמ"א סעי' ד. 3. ד"מ שם ובסי' רמ סק"ז ורמ"א סעי' כד וב"ח שם וחלקו עליו ועיי' בבהגר"א. 4. טור סו"ס רמ ועי' שו"ע סעי' כד. 5. בי"ח סי' רמ ע"ש.

3

בשביל אב ואם, ואי לדידי צייתיתו אמינא דרך פשרה
שהאומר על אביו יאמר ב' פעמים והאומר על זקנתו יאמר
פעם אחת.⁶

7 ואמנם דוקא בענין (ג) הקדיש אבל בענין התפלה כך לי
האומר בשביל אביו כמו האומר בשביל אחר שאין
קרוב כלל דאין זה תלוי כלל אלא ברצון הקהל שהתפלה היא
שלהם והיא במקום קרבן צבור דהיינו התמידין שהיו באים
משל ציבור ואין ראוי שהי' אדם שלוחם להקריב את קרבנם
שלא מדעתם ורצונם (ו) ומטעם זה פסק רבנו שמחה⁷ דאפילו
יחיד יכול לעכב את החזנות ולומר איני חפץ שיהיה פלוני
חזן אם לא שכבר הסכים עליו מתחלה. והלכך מי שירצו
הקהל שיאמר התפלה הוא יזכה בו ולא האחר.⁸

ועל דבר המנהג שטען ראובן שאין מנהג הלועזים שבני
בנים יאמרו הקדיש בשביל זקנם הנה כתב רבנו
יצחק אור זרוע⁹ שצריך שיהי' המנהג קבוע על פי ותיקין
וחכמי המקום. ופשיטא שצריך ראובן להביא ראיה שכך היה
המנהג ושעל פי ותיקין נהגו כן כ"ש בענין זה שאין הדבר
מצוי שב"מ יארעו שני מתפללים בשביל שני מתים בבת
אחת, וכה"ג אין ראוי להלך אחרי המנהג אם לא נודע בודאי
שכן נהגו אבל משום פעם אחת או שתיים שיארע דבר אחד
במקום אחד ואיתרמי שיעשו כך וכך בשביל זה לא יחשב
מנהג קבוע כי אם בדבר שמעשים בכל יום לשם ראוי להלך
אחרי המנהג דאי אפשר שיטעו העולם לעשות תמיד מידי יום
יום דבר שלא יהי' לו שורש ע"פ הדין והשורה, אבל דבר
שאינן בא כי אם פעם אחת ביוכל או בשבוע ודאי אין לסמוך
על שנהגו דאמר ב"ד טועים היו באותה שעה.¹⁰

ואשר (ח) שאלת על אודות הנכנסים בספינה בשבת ע"י
קנין שביתי' מבערב שבת והבאת ראוי להחיר ע"י
קנין שבייתה מהא דקיימא לן (עירובין נא, ב) הלכה כר'
יהודא אחד עני ואחד עשיר יכול לערב ברגליו, אין הנדון
דומה לראיה דהתם ודאי שבייתה קונה ברגליו מהני ללכת
אלפים אמה לכל רוח ממקום שבייתתו אבל הכא שלמחר
מפליגו והולך חוץ לתחום מה יועיל קנין השבייתה, אפי' אותן
בני אדם שנהגו ליכנס בספינה מבעוד יום אין [זה] אלא כדי
שיהיה מותר לטלטל בכל הספינה לאחר אשר הפליגה
הספינה חוץ לתחום דלא ליהוי כיוצא חוץ לתחום או כמו
שהוציאוהו גויים¹¹ דאין יכול לטלטל אלא בד' אמות ומשום
הכי נכנסים שם מבעוד יום כדי לשבות באויר מחיצות¹²
וכדשמואל דאומר בריש פרק מי שהוציאוהו גויים (מב, ב)
דאין יכול לטלטל אלא בד' אמות ומשום הכי נכנסין שם
מבעוד יום.

ומ"מ אפי' נכנס מבעוד יום אסור הוא לדברי רבנו
יצחק¹³ גזירה משום שמא יעשה חבית של שייטין. ולרב
אלפס¹⁴ משום עונג שבת ולר"ח¹⁵ משום איסור תחומין אם
מתהלכת הספינה ברקק. ואף גם זאת אמת הוא שרבנו
שמואל מתיר¹⁶. וכן רבנו שלמה וכן פוסקים אחרים ועליהם
סמכינן במקצת מקומות ללכת בספינה בשבת ולכאורה שכך
נהגו בגלילות הלו. ואמנם אין זה ראוי לפי הנלע"ד מאחר
שרבנו יצחק אוסר משום שמא יעשה חבית של שייטין. וכן
כתבו הפוסקים ספר התרומה¹⁷ וסמ"ג¹⁸ והמרדכי¹⁹ אלא שאי
אפשר למחות ביד המתירים כיון שכך נהגו ויש להם על מי
שיסמכו²⁰ כדפירשתי לעיל.

וש"ם מאתי הצעיר יוסף קולון בן מהר"ר שלמה ז"ה

קצור ופסקי השורש

אין על הבן לומר קדיש בעד זקנו או בעד זקנתו יותר מאדם אחר, שהרי ענין זה תלוי בחיוב הכבוד, ואין בן
הבן חייב בכבוד זקנו. אמנם מאחר שנהגו שאף איש נכרי שאינו קרוב אומר קדיש בשביל אחר, ואף במקום
שיש מי שאומר קדיש בשביל אב או אם, אלא שאינו אומר כל כך כמו שאומר מי שאומר קדיש בשביל אב או
אם, ונוהגין להטיל פשרה ביניהם, שיטול הנכרי השלישי או הרביעי, והנשאר יטול האומר בשביל אב או אמו,
כל שכן האומר בשביל זקנו או זקנתו שראוי הוא שיטול חלק, אף במקום שיש מי שאומר בשביל אב ואם.
ותן שיעשו דרך פשרה, שהאומר בשביל אב או אם יאמר ב' פעמים, והאומר בשביל זקנו או זקנתו יאמר פעם
אחת. ודוקא בענין הקדיש, אבל בענין התפלה כך הוא לי האומר בשביל אביו או אמו כמו האומר בשביל אחר
שאינו קרוב, שאין הדבר תלוי אלא ברצון הקהל, שהתפלה היא להשם במקום קרבן צבור דהיינו התמידין, ואין
ראוי שיהיה אדם מקריב קרבנם שלא מדעתם ורצונם. הילכך מי שירצו הקהל שיאמר התפלה הוא יזכה בה
ולא אחר.

על דבר המנהג אשר טען ראובן על דבר הקדיש, צריך הוא להביא ראיה שכך הוא המנהג ושעל פי ותיקין נהגו
כן, וכל שכן בענין זה שאינו דבר מצוי, שאין לסמוך על מה שנהגו, כי שמא בית דין טועים היו שם.

על דבר הנכנסים בשבת בספינה על ידי קניית השבייתה — לא נכון לעשות כן שהרי למחר מפליגין הם
והולכים חוץ לתחום ומה מועיל קנין השבייתה. ואף אותם הנוהגין ליכנס בספינה מבעוד יום אין זה אלא
כדי להחיר לטלטל למחרת בכל הספינה אחרי הפליגה חוץ לתחום, וגם זה אסור לדברי פוסקים גדולים, ואין
ראוי לעשות כן, אלא שאי אפשר למחות ביד המתירים, מאחר שכך נהגו ויש להם על מה שיסמכו.

חילופי גורסאות ותיקוני טעויות: (א) צ"ל אין. (ב) צ"ל יבמות (סב, ב).

6. ד"מ סי' שעו סק"ט ורמ"א סעי' ד. 7. אר"ז הלכות תפלה סי' קיד. 8. ב"י אר"ח סי' נג דף נו, א וש"ע סעי' כ. 9. ב"מ פ"ו
סי' רפ. 10. ד"מ יו"ד סי' שעו סק"ט. 11. ע"י ש"ע אר"ח סי' תה סעי' ו. 12. שם סעי' ז ע"ש. 13. עירובין מג, א תור"ה הלכה.
14. כרי"ף שבת דף ז, ב. 15. שבת יט, א וכ"פ בשו"ע סי' רמח סעי' ב ע"ש. 16. בתוספות שם. 17. הלכות שבת סי' רכז רכה.
18. לאוין סב. 19. הגמ"ר פ"ק דשבת סי' תנב. 20. ד"מ סי' רמח סק"ט ובה"ל סעי' ג ד"ה וכו' ע"ש.

חברו גאון תפארת חכמי ישראל

רבינו **יצחק** ב"ר **משה** נ"ע מוויינא

אשר בין גדולי הפוסקים יהל אור חכמתו, והארץ מלאה מפרשת גדולתו
 זה צאתו ראשונה מבית הרפוס, מאשר נמצא כתוב על קלף בכתב יד ישן נושן מכמה
 מאות שנה, בבית הרה"ג הגביר האדיר כש"ת מוה' עקיבא לעהרן שלימ"א
 מאמשטרדם, וכל קורות הספר וסיבת מציאותו, הלא הם כתובים על אגרת מכתב
 תעודה הנדפס בראש הספר, וראו ישרים וישמחו.

חלק ראשון

ושמנו עליו כליל תפארת הלא הוא תקוני מעיות והשמטות רבות אשר נמצאו בו,
 מידי המעתיק, גם מראה מקומות לחלמוד בבלי וירושלמי והמיימוני, גם לוח
 המפתחות למצוא הדינים, ואיזה הגהות נחוצות, הוגה הכל ע"פ ספרי הראשונים
 אשר דבר המחבר באו בהם, על כל אלה הזלנו זהב רב מכיסנו, למען יגדל אור ספר
 המחבר רבינו, ויתענגו בו כל דורשי תורתנו.

גם את זאת מצאנו גם ראינו כי נמצאו בו נוסחאות שונות מאשר נמצא בש"ס שלנו הן בנירסאות גם בשמות התנאים והאמוראים,
 והצגנו נוסחת הש"ס, וכן כל החקונים וההגהות החדשים במדויקים [1], גם נוסחת רב"י לא זוהי ממקומה והצגנוה בחצי עגול (1),
 והקרא יבחר לו איזה דרך ישכון אור.

ועתה יוצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת

בתוספת השלמות מילים וחלוקה לקטעים והוספת הערות והארות כפי שיבואר
 בהקדמה, וכאשר תחוינה עיניכם מישרים פה עיה"ק ים חובב"א מבת השם"ו

תשובה אחרת מהרב המחבר זצ"ל להרב ר' חזקיה ב"ר יעקב זצ"ל

7 קיד פגעתני בבחור הממלא מקום אבותיו ואראה והנה מור ואהלות נוטפות שפתותיו כי תי"ו חיים אותיותיו וניכרים מעשיו מתוך מחשבותיו ומתקו לי מדבש שאילותיו כי מיישר אורחותיו בדרך טובים האהובים בחור נחמד הרב ר' יחזקיהו בן הרב ר' יעקב זצ"ל.

אמת ואמונה כי הורה מורי רבינו שמחה זצ"ל הלכה למעשה שיחיד יכול לעכב חזנות שלא יעשה שליח צבור כי אם מאגודה אחת גם פשוט בכל רינוס שהמיעוט מעכב על הרוב מלקבוע שליח צבור וראיתי הרבה מעשים ברינוס שהמיעוט עיכב על הרוב אמנם לא שאלתי את פי מורי הרב אי מנהגא אי דינא ורואה אני כי דינא דאורייתא.

ואומר אני שכל המתמנה להיות שליח צבור שלא מתוך אגודה אחת אין רוח חכמים נוחה הימנו דתנן (ר"ה דף לג:) רבן גמליאל אומר שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן ותניא (שם דף לד:) אמר להם ר"ג לדבריכם למה שליח צבור יורד לפני התיבה אמרו לו כדי להוציא את שאינו בקי אמר להם כשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי הואיל ועומד ומתפלל שלא מתוך אגודה אחת והשאר לא עשאוהו שליח צבור האין יוציא אותם ידי חובה והם אינם מסכימים לתפלתו ות"ר (הענינה דף טו.) עמדו בתפלה אע"פ שיש שם זקן וחכם אין מורידין לפני התיבה אלא אדם הרגיל ר' יהודה אומר מיטפל ואין לו ויש לו יגיעה בשדה וביתו ריקם ופרקו נאה שפל ברך ומרוצה לעם ופרש"י זצ"ל ומרוצה לעם שמסכימים לתפלתו אלמא בעינן שליח צבור שיהיו העם מסכימים לתפלתו ואם תרי רובי מסכימים ומיעוטם אין מסכימים האין תפלתו עבורם אפי' הוא מתכוין עליהם הואיל שאינם מסכימים לתפלתו ואע"פ שיש בו כל מדות טובות שהזכרו בברייתא אפי' הכי אכתי בעינן שיהיו העם מסכימים והעובר לפני התיבה דקתני בברייתא היינו כל השנה ואפי' אם תמצא לומר דדוקא בשעת עצירת גשמים קא מיירי ראש השנה ויום הכיפורים ויומא דרחמי לא גריעי מעצירת גשמים ועוד שסברא הוא דמרוצה לעם דקתני היינו בכל השנה דהאין יצאו בתפלתו והם אינם מסכימים לתפלתו ותדע דהא ישראל שהפריש קרבן חובתו ובא כהן והקריב ובעל הקרבן אינו חפץ בו שיקריב קרבנו וכי ס"ד

שנתכפר לו והא אסקינן (שם דף כד) מאי טעמא תקינו מעמדות לפי שנאמר צו את בני ישראל את קרבני לחמי לאשי האיך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו התקינו נביאים הראשונים עשרים וארבע משמרות הא למדת דאפי' הם חפצים אפי' הכי לא נפקי ידי חובתם אלא א"כ עומדים על גבם כש"כ היכא שאינו חפץ בהקרבתו דלא נפקי ידי חובתם וההיא דירושלמי (פסחים פ"ה ה"א) דשוחט אדם פסחו של חבירו שלא מדעתו היינו שאינו יודע בשעת הקרבה אבל אם הוה ידע הוה חפץ בהקרבתו ובעבודתו והא למדת שאין לכהן להקריב אלא בהסכמת הבעלים והכי נמי אין לשליח צבור להתפלל אלא בהסכמת כולם.

וכשהוא מתפלל אז מקריב קרבן צבור דתפלה היינו עבודה דכתיב אלהא די אנת פלח ליה בתדירא וכי עבודה יש בבבל אלא היינו תפלה וכבר איפלגו (ברכות דף כז:) ר' יוסי ב"ר חנינא ור' יהושע בן לוי דאיתמר ר' יוסי בר חנינא אמר תפלות אבות תיקנום ר' יהושע ב"ל אמר כנגד תמידים תיקנום וכוותיה קיימא לן ותו דמסקנא דלר' יוסי בר חנינא נמי אסמכינהו רבנן אתמידין הא למדת כששליח צבור מתפלל אז הוא מקריב קרבן צבור ואם המיעוט אינם חפצים בעבודתו האין יוצאים הא אינו יוצא אפי' חפץ בעבודתו עד שיעמוד על גביו הא למדת שאין הכהן רשאי להקריב קרבנו אלא א"כ שידוע שמסכים לעבודתו והכי נמי אין שליח צבור נעשה שליח צבור אלא א"כ יודע שהצבור מסכימים לעבודתו והיינו דתניא בברייתא דבעינן שיהיה מרוצה לעם כדפרש"י שיהיו מסכימים לתפלתו.

וא"ת יעשו להם אותם שאינם מסכימים שליח צבור אחר האין יתפללו שנים כאחד או זה בדרום וזה בצפון היתכן הדרך הזה או מאיזה כח יגרשו אותם מבית הכנסת לעשות ביהכ"נ אחר והכתוב צועק חלק לבם עתה יאשמו הא למדת שכל שליח צבור שעומד שלא מתוך אגודה אחת שאין רוח חכמים נוחה הימנו אלא עד שימצא אדם שיהיה מרוצה לכולם.

והחסיד הגדול מורי הרב רבינו יהודה החסיד זצ"ל אמר לי שצריך שליח צבור להיות אהוב לצבור שאם לא כן כשקורין תוכחה סכנה היא למי שאינו אהוב. ואמר לי שאם אדם יודע שהחזן אינו אהוב שאם יקרא אותו בתוכחה יזהר אל יעמוד, כי

יכשל אם יעמוד הילכך אין צבור אלא בהסכמת כל הצ שליח צבור ויכנס לתפלה או שנים שלשה וארבע אין פשיעתו שלא פשע דבר הקו - לאו כל כמינייהו להעבירו כי היכי דלאו כל כמינייהו י שכבר נתמנו וקב מכל מקום צריך שליח צבו ולהחניף לצבור ולהעזוב דבעינן שיהא שפל ברך אבל להחניף להם אלא צריך לד וחילך בתורה ובמעשים טובי ב"ר משה

תשובה מהרב ר' משו קטו גדול השלום שהוא כ וגנאי הוא המח הגופים והממונות ומסלק שכניתו עליהם אין עליהם שבמיידבור"ק חישבוני לר ריבות שביניהם ואני לא נ לא הגעתי ואיני כדז כד"י הוא להתאונן על סילו וסילוקו בעון הדור המסתלקים ומתכפרים ואחו ובמותו והניח זרע תחתיו שי לרצות בין ישראל לאביהם הגיע למעלות של אביו ול מתרצים רבותי לעשות חסז אביו מאחר שאין להם גדו לעמוד על מקומו אך כמו ישראל לאביהם שבשמים שירצה בין הצבור וצריך הו: על דלתי כל אחד ולפייסו עצמו לאוהב לו ולמשרת ויותר לקטן מלגדול ולרחוק שעמו לפי גדולתן תהא ענוו עצמם לבקש מאחינו הו ויתרצו באגודה גם כי הם הרבלא נכון להם לגבר ה רבינו שמחה זצ"ל כי היש יכול למחות ושרי ליה מז המנהג הרע הזה כי איני חוי

א תקינו
 ז קרבני
 וא אינו
 עשרים
 ים אפי'
 על גבם
 פקי ידי
 דשוחט
 ינו יודע
 הקרבנו
 יב אלא
 ז צבור
 דתפלה
 נת פלח
 ז תפלה
 ינא ור'
 תפלות
 תמידים
 יוסי בר
 למדת
 זן צבור
 יאים הא
 על גביו
 ינו אלא
 זן שליח
 שהצבור
 דבעינן
 וסכימים
 יח צבור
 ז בדרום
 ז יגרשו
 והכתוב
 ל שליח
 אין רוח
 שיהיה
 יד זצ"ל
 ת אהוב
 היא למי
 חזן אינו
 נמוד, כי

יכשל אם יעמוד הילכך אין נכון להתמנות שליח צבור אלא בהסכמת כל הצבור וכשיתמנה להיות שליח צבור ויכנס לתפלה אם לאחר כן יאמר אחד או שנים שלשה וארבע אין אנו חפצים בו - ובלא פשיעתו שלא פשע דבר הקרוי פשיעה שלא כהוגן - לאו כל כמינייהו להעבירו הואיל וקבלוהו עליהם כי היכי דלאו כל כמינייהו לבטל המעמדות הואיל שכבר נתמנו וקבלום עליהם.

מבל מקום צריך שליח צבור לעסוק שיאהבו אותו ולהחניף לצבור ולהעביר על מדותיו כדתניא דבעינן שיהא שפל ברך אבל במילי דשמיא אסור לו להחניף להם אלא צריך להוכיח אותם וישר כחך וחילך בתורה ובמעשים טובים כחשקי אוהבך יצחק ב"ר משה נב"ה. **L**

תשובה מהרב ר' משה בר חסדאי זל"ע

קטו גדול השלום שהוא כלי המחזיק כל הברכות וגנאי הוא המחלוקת שהוא מחריב את הגופים והממונות ומסלק את השכינה ואם אין שכינתו עליהם אין עליהם שומר רבותינו אחינו שבמידבור"ק חישבוני לראש להשיב על דברי ריבות שביניהם ואני לא [כשאני] נכתב נקרא וגם לא הגעתי ואיני כדאי להורות להם.

כדיי הוא להתאונן על סילוק הצדיק הרב ר' יעקב וסילוקו בעון הדור כאחד משאר צדיקים המסתלקים ומתכפרים ואחרי שנמצא טובה בחייו ובמותו והניח זרע תחתיו שלמד תורה וראוי גם הוא לרצות בין ישראל לאביהם שבשמים אע"פ שלא הגיע למעלות של אביו ולחכמתו טוב הוא שהיו מתרצים רבותי לעשות חסד עם בנו כאשר עשו עם אביו מאחר שאין להם גדול בחכמה מזומן וראוי לעמוד על מקומו אך כמו שהוא מזומן לרצות בין ישראל לאביהם שבשמים כן שורת הדין ומשפט שירצה בין הצבור וצריך הוא הבחור בן הרב להקיש על דלתי כל אחד ולפייסו ולרצותו ולהשוות את עצמו לאוהב לו ולמשרת להיות ניאות בעבודתו ויותר לקטן מלגדול ולרחוק מן הקרוב וכן רבותינו שעמו לפי גדולתן תהא ענוותנותן גם הם יכניעו את עצמם לבקש מאחינו הממאנים שיכופו דעתם ויתרצו באגודה גם כי הם רבים עם הקרובים לבן הרבלא נכון להם לגבר המחלוקת וכבר שלח לי רבינו שמחה זצ"ל כי הישוב והחזנות אפילו יחיד יכול למחות ושרי ליה מאריה כיצד נתקיים בהם המנהג הרע הזה כי איני חולק כשיש רבים הממאנים

אפילו הם מועטים שלשה או ארבע בני אדם אך יחיד כל דהוא היאך יכול למחות.
ורבינו יב"א נמצא תשובתו בשפירא וכתב כי רוב צבור אם התירו לאחד הישוב רובו ככולו והביא ראיות מהוריות ורבותינו כתבו בתוס' בבא בתרא כי (אם היה) רבינו תם לא היה מודה בחרם הישוב כי אם קדמונינו לא הנהיגו חרם הישוב אלא בשביל אלמים ומוסרים ושאינם רוצים לפנות לתקנת הקהל ושאינם רוצים לפרוע עמהם מס אבל על אחרים אין חרם ויש לי תשובה של הרב רבינו אליעזר מאורליינוש זצ"ל שכתב ששמע כן העדות מפי רבינו תם כשיצא מביהכ"נ של טריו"שויש תמהון במנהגים שיש אנשים חטאים שמוחים ישוב לאדם שיש בו צרכי צבור ואינו יורד לחייהם ומי שעושה זה יש בידו מדת סדום ולא יזכה להיות במחיצת הצדיקים העכו"ם נקראים מתקוממי השם הקמים על ישראל וזה ששונא לעבדי השם כש"כ שהשם יקעקע את ביצתו וכבר אמרו רבותינו בירושלמי (מ"ק פ"ג ה"א) המעכב את הרבים מלעשות מצוה צריך נידוי. ושלום משה בר חסדאי זל"ע.

תשובה מהרב המחבר זצ"ל באחר שקנה להוציא חס"ת מן ארון הקודש וכו'.

אשריכם ישראל כי ידכם יש לאל. להחזיק דת יקותיאל. להנהיג החזקות. להרבות הצדקות.

אשר ששאלתם ששמעון מוחה ביד ראובן שקנה מן הקהל להוציא ס"ת מאה"ק ולתתה ביד שליח צבור וכן להחזירה והמעות הללו באין לכיס של צדקה ושמעון מוחה שלא לעשות כן מפני שהיא מצוה של חזן.

נראה בעיני שלא כיון יפה אותו שמעון שהרי במה זכה בה חזן ודאי אלו לא היה יכול לקרות ספר תורה כי אם הוא אז הוא זוכה, אבל השתא שיכול אחד לקרות, מעשים בכל יום שראובן מתפלל שחרית שמעון קורא ולוי מתפלל מוסף, אם כן היאך נאמר שזכה בה ותנן בתמיד נשחט (דף סד.) שחט ישראל וקבל הכהן נותנו לחבירו וחבירו לחבירו ואמר בגמ' (שם:) ש"מ הולכה שלא ברגל שמה הולכה דילמא דנייד פורתא מאי קמ"ל הא קמ"ל ברוב עם הדרת מלך ואיתא נמי פ"ק דזבחים (דף יד:) הרי דברים ק"ו ומה התם שכבר זכה שקבל הדם בידו אע"פ כן נותן לאחר להוליך ואותו אחר שוב נותן לאחר כדי לזרוק וכדי לקיים ברוב עם הדרת

חומש

גור אריה השלם

מאת

הרב ר' יהודה ליווא ב"ר בצלאל

המהר"ל מפראג

ביאור על פירוש רש"י ז"ל על חמשה חומשי תורה

לצאר פירוש לחלמידי המעיינים כי ראשון הוא פירוש לכל פירוש הפרש הפשט. גם כלול מתלמוד ואגדת מדרש רבות מכלתא ספרא וספרי. גם לצר דבריו אם האמת אמו מה שהשיבו עליו הנאים אחריו. ולצר כל מה שבא בדבריו מדברי רז"ל; אם בהלכה לצר עומק ההלכה, ואם באגדה לצר אותה על פי סודה וטוב טעמה. ומן המאמרים הידועים שבאו בפירוש רש"י ראה על האחרים, שכולם דברי חכמה, ומנס און בהם. ובקצת מקומות להראות פירוש במקרא או בתרגום יותר קרוב. עד שהציבור הזה הוא נאות אף לגדול והוא אריה במורה, וליניק ותכיס גור במורה. לכן שם חיבור הזה **גור אריה**. והוא טרוף יטרף כל פירוש זר ורחוק יביא עד הטריפה לא ישלם אומן כסף וזהב וכל חפצים לא ישוו בו כמו שאמר (תהלים קיט, עב) טוב לי חרות פוך מאלפי זהב וכסף.

[לשון שער הוצאה הראשונה שי"ל בחיי המחבר זצ"ל, פראג שנת של"ח]

יוצא לאור על פי דפוסים ראשונים עם שינוי נוסחאות, ציוני מקורות, השמטות, הערות, מקבילות משאר ספרי המהר"ל, ומפתחות

נלקט ונערך בעזהשי"ת

על ידי

יהושע דוד בן הרב יחזקאל זצ"ל הרטמן

כרך ראשון: בראשית — חיי שרה

מכון ירושלים • תשמ"ט

הָאֵל וְאֵת כָּל-הַכֶּפֶר וְאֵת כָּל-יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמַח הָאָדָמָה:
 כו וַתִּבֶט אֶשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתִּהְיֶי נָצִיב מֶלֶח: וַיִּשְׁפֹּס אַבְרָהָם בְּבֶקֶר
 כח אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-עָמַד שָׁם אֶת-פָּנָיו יְהוָה: וַיִּשְׁקֹף עַל-פְּנֵי
 סֹדֶם וְעִמּוֹרָה וְעַל כָּל-פְּנֵי אֶרֶץ הַכְּפֹר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עַלֶּה קִיטָר
 כט הָאֶרֶץ בְּקִיטָר הַכְּבִשָּׁן: אוֹיְהִי בִשְׁחַת אֱלֹהִים אֶת-עַרְי הַכְּפֹר →
 וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת-לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה

ר ש"י

ממטיר לכם לחם מן השמים: (כה) ויהפוך את הערים וגו'. ולפי' ארבעת' יושבות נסלע אחד והפכן מלמעלה למטה שנאמר (איזכ כח, ט) נחלמיש שלח ידו וגו': (כו) ותבט אשתו מאחוריו. ולפי' מאחוריו של לוט: ותהי נציב מלח. ולפי' צמלח חטאה וצמלח לקמה אמר לה מני מעט מלח לאורחי' הללו אמרה לו אף המנהג הרע הזה אתה נא להנהיג במקום הזה: (כח) קיטור. תימור של עשן טורק"א בלע"ז: כבשן. חפירה ששורפין בה את האצנים לטיד וכן כל כשן שנתורה: (לט) ויזכור אלהים את אברהם. ולפי' מהו זכירתו של אברהם על לוט נזכר שיהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם ושמע שאמר אברהם צמלח על שרה אחותי היא (לעיל)

גור אריה

יחד"ם

והרא"ם רצה ליישב דברי רש"י ואומר שאין רבי יצחק חולק על דברי התנאים הראשונים, כי גם רבי אבא⁶⁰ סבירא ליה שאחר שכתב לך "וה" אפילו יהיה זה גבריאל — מכל מקום אחר שנזכר גבריאל בשם "וה" צריך למכתב אחריו 'מאתו', רק שסבר שנכתב "מאת ה'" במקום 'מאתו' שלא כמנהג, ובא רבי יצחק לומר דכמנהג נכתב, שאף דרך הדיוט לדבר כך. כך הם דברי הרא"ם.

ואינו נכון, דהא רבי אבא אמר "וה" זה גבריאל, "מאת ה'" זה הקב"ה, משמע שבא לתרץ הא דכתיב "מאת ה'" ולא כתב 'מאתו', ואם נאמר דרבי אבא סבירא ליה דהוי כאילו כתב 'מאתו', אם כן לא תירץ מידיי, אלא על כרחך דלרבי אבא שפיר הא דכתיב "מאת ה'",

גבריאל, "מאת ה'" זה הקב"ה. אמר ר' אליעזר כל מקום שנאמר "וה" הוא ובית דינו. אמר רבי יצחק מצאנו שההדיוט מזכיר את שמו, בתורה (ר' לעיל ד, נג) "ויאמר למך לנשיו שמען בקולי נשי למך", עד כאן שם. משמע דרבי יהודה סבירא ליה כי "וה" המטיר" הוא גבריאל, וכתב "וה" כי היה שלוח מאתו יתברך, והשליח היה גבריאל⁶¹, "מאת ה'" הוא השם יתברך בעצמו. רבי אליעזר סובר כי "וה" הוא ובית דינו, שהסכימו על הפעולה הזאת והיה דבר זה נידון בכל בית דין שלו, ולא היה זה על גבריאל שהיה שליח, רק כל בית דין של הקב"ה שהיו נידונים בו. ורבי יצחק סבירא ליה שהוא יתברך הנזכר במלת "וה", ודרך הכתוב לדבר כן. ודבר זה הוא אמת גמור — דהשתא ג' מחלוקות יש, ורש"י חבר שני דעות

שינויי לשון, ובשינוי שמות התנאים. (60) יונקרא השליח בשם השולח" [לשון הרמב"ן]. (61) דעת רבי אליעזר [הוא ובי"ד"] עם דעת רבי יצחק [דרך המקראות לדבר כן]. (62) הסובר כי "וה" זהו גבריאל. (63) פירוש — כי מאחר שגבריאל נקרא כאן בשם "וה", אי"כ אף אם יהיה נאמר "מאתו" — יהיה מובנן מאת ה' ולא מאת גבריאל, א"כ מדוע לא נכתב "מאתו", ומה תירץ בזה שאמר

כו מישרא ויר
 כו והות קמא
 כח יי: ואסתו
 כט תננא דאן
 ית אברהו

כיון דהא דכתיב
 אליבא דרבי (אב)
 ובית דינו, הוי

[לפי] ד' יושבות.
 שייך הפיכה לוג
 ויחריב את העו
 הערים" משמע
 בערים, ולא יתכן
 כמי שמהפך דבר
 יושבות בסלע אח
 היתה בפני עצמד
 בפני עצמה, שז
 "ויהפוך" ובא לה
 וכתוב "ויהפוך ה
 שינויי נוסחאות

"מאת ה' — זה ה
 "מאתו" לא תשתמ
 היה מוסב ג"כ על ג
 דינו, ולא רק על ד
 (67) פירוש — כי
 רואים אנו את כוח
 ניתן לחלק את הפ
 אלא נאמר שהפכד
 סדום, שהיו בורחי
 מביעי ליה... לכן ד
 להיכן. ופירוש דב
 ביאר הכתוב לאן
 המלאך, כי המלאך
 לומר כי היתה מב
 אבינו כבנו, כי הו
 יאהב אותו.

עור ה' כבר סכן נפ
 שעזב ארצו, מקום
 שחס על אברהם ו

אונקלוס

כו מִיִּשְׂרָאֵל וַיֵּת כָּל יִתְבֵּי קִירוּנָא וַצְמַחָה דְּאַרְעָא : וְאַסְתְּכִיָּאת אֶתְתִּיה מִפְתָּרְהִי
 כו וְהוּת קָמָא דְמַלְחָ : וְאַקְדִּים אֲבָרְהָם בְּצַפְרָא לְאַתְרָא דְשִׁמְשִׁישׁ תַּמְן בְּצִלּוֹ קָדָם
 כח " : וְאַסְתְּכִי עַל אֲפִי סְדוּם וְעַמְרָה וְעַל כָּל אֲפִי אֲרַע מִיִּשְׂרָאֵל וַחֲזוּא וְהָא סְלִיק
 כט תַּנְנָא דְאַרְעָא כְּתַנְנָא דְאַתְוֹנָא : וְהוּהּ בְּחַבְלוֹת " יֵת קְרוּי מִיִּשְׂרָאֵל וְדָכִיר " י
 יֵת אֲבָרְהָם וְשִׁלַּח יֵת לוּט מִגּוֹ הַפְּכָתָא כִּד הַפְּדֵד יֵת קְרוּנָא דְהוּהּ יֵתִיב בְּהִין

גור אריה

מִינָה דְכוּלָם כַּאֲחַד הַפֶּךְ אוֹתָם⁶⁴, דָּאָם לֹא כִן⁶⁵
 אֲפִילוּ עִיר אַחַת כּוֹלָה בַּפֶּעַם אַחַת נִמְי לֹא⁶⁶ :
 [ל⁶⁷] מֵאַחֲרָיו שֶׁל לוֹט. לֹא מֵאַחַר הַמְּלֶאך, כִּי
 הַמְּלֶאך הָיָה מֵהַפֶּךְ הָעֵרִים, וְאִיךְ הִיתָה מִבְּטַת
 מֵאַחֲרָיו⁶⁸ :

[ל⁶⁹] בְּמַלְחָ חַמָּאָה. דָּאָם לֹא כִן לְמָה לְקַתָּה
 בְּמַלְחָ :

→ [ל⁷⁰] מֵהוּ זְכִירָתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם. וְהַקְשָׁה
 הֵרָא "ס דְמָאֵי קוּשִׁיא הִיא זָאת, דּוּדָאֵי אֲבָרְהָם
 הִיָּה אוּהַב אֶת לוֹט⁷¹, וְהִיָּה רוּדְף אַחֲרֵי
 הַמְּלָכִים⁷² בְּשִׁבְלוֹ, וְהִיָּה אוּהַב לוֹ עַד שֶׁמָּסַר
 נַפְשׁוֹ עֲלֵיוֹ⁷³, וְעוֹד הַקְשָׁה דְהוּי לוֹמֵר⁷⁴ שׁוֹכֵר
 לְלוֹט מָה שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ עִמּוֹ מֵאַרְצוֹ, וְהִנִּיחַ אֲרִצּוֹ
 וּמוֹלַדְתּוֹ⁷⁵, וְאִיךְ זֶה קִשְׁיָא, דּוּדָאֵי דְעַתְרֵז⁷⁶ לְ(נִיִּי
 נֹא, ו) כִּי לֹא יִתְכֵן זְכִירָה שֶׁל אֲבָרְהָם עַל לוֹט בְּכָל
 שִׁינוּיֵי נֹסַח אוֹת "הַמְּלָכִים" כִּיִּי נִיִּי, וְנִיִּי "מִלְּכִים". "לוֹמֵר" כִּיִּי נִיִּי, וְנִיִּי "לוֹמֵר לֹס".

כִּיִּין דְהָא דְכָתִיב "וְהָ" קָאֵי עַל גְּבִרְיָאֵל⁶⁴. וְכִן
 אֲלִיבָא דְרַבִּי (אֲבָא) [אֲלִיעֶזֶר] "וְהָ" — הוּא
 וּבֵית דִּינוּ, הוּי שְׁפִיר "מֵאֵת הִי"⁶⁵, וּפְשׁוּט
 הוּא⁶⁶.

[ל⁶⁷] ד' יוֹשְׁבוֹת בְּסַלְעֵ אַחַד. דָּאָם לֹא כִן לֹא
 שִׁיךְ הַפִּיכָה לוֹמֵר "וְיִהְיֶה אֶת הָעֵרִים" רַק
 יוֹיִחְרִיב אֶת הָעֵרִים, כִּי לִשׁוֹן "וְיִהְיֶה אֶת
 הָעֵרִים" מִשְׁמַע שֶׁהוּא הִיָּה פּוֹעֵל הַפִּיכָה
 בְּעֵרִים, וְלֹא יִתְכֵן אֲלֵא בְּדַבְרֵ שֶׁהוּא מֵהַפֶּךְ אוֹתוֹ
 כְּמִי שֶׁמֵּהַפֶּךְ דְּבַר אַחַד, וְלִכְךָ צְרִיךְ לוֹמֵר שֶׁהִיָּו
 יוֹשְׁבוֹת בְּסַלְעֵ אַחַד וְהַפְּכֵן. דָּאִיךְ לוֹמֵר שֶׁכֵּל עִיר
 הִיתָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה יוֹשְׁבַת בְּסַלְעֵ, וְהַפֶּךְ כֵּל עִיר
 בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, שׁוּזָה לֹא יִתְכֵן, דְּכִיִּין דְכָתִיב
 "וְיִהְיֶה" וְכֵן אֵיךְ שֶׁהַפֶּךְ אוֹתָם בְּכַחוֹ⁶⁸,
 וְכָתִיב "וְיִהְיֶה הָעֵרִים" כֵּל כּוֹלָם בִּיחַד, שְׁמַע

"מֵאֵת הִי" — זֶה הַקְּב"ה, הִרִי גַם "אֶתוֹ" יִהְיָ מוּבֵנֵי "זֶה הַקְּב"ה". וְבַעַל כְּרַחֵךְ שְׂרָבִי אֲבָא סוּבֵר כִּי מִילַת
 "מֵאֵתוֹ" לֹא תִשְׁתַּמַּע שְׁחוֹרֶת אֶל הַקְּב"ה. וְאִיִּב אִיךְ זֶה כְּרַבִּי יִצְחָק. (64) אִךְ אִם הִיָּה נִכְתָּב "מֵאֵתוֹ" זֶה
 הִיָּה מוּסַב גַּיִכְ עַל גְּבִרְיָאֵל וְלֹא עַל הִי. (65) פִּירוּשׁ — וְאִם הִיָּה נִכְתָּב "מֵאֵתוֹ" — הִיָּה מוּבֵנֵי עַל הִי וּבֵית
 דִּינוּ, וְלֹא רַק עַל הַקְּב"ה. (66) וְאִיִּב קוּשִׁית הַרְמַבִּין [שְׂרֵשׁ] חִיבֵר דְּעוֹת חֲלוּקוֹת] קָמָה וְגַם נִיִּצְבָּה.
 (67) פִּירוּשׁ — כִּי הַפְּסוּק בֹּא לְהַדְגִּישׁ אֶת כּוֹחוֹ הַגְּדוֹל שֶׁל הַמְּלֶאך שֶׁהַפֶּךְ אֶת הָעֵרִים. (68) וְעַל יַדִּי כִּךְ
 רוּאִים אֲנִי אֶת כּוֹחוֹ הַרִב. (69) שֶׁלֹּא הַפְּכָם בְּבַת אַחַת, אֲלֵא שְׁלִבִים שְׁלִבִים. (70) פִּירוּשׁ — אִם
 נִיתֵן לְחַלֵּק אֶת הַפִּיכַת הַד' עֵרִים לְשְׁלִבִים שְׁלִבִים, אִם כִּן אִף לֹא נָדַע שֶׁהַפֶּךְ עִיר אַחַת בְּפָנֵי עַד בְּבַת אַחַת,
 אֲלֵא נִאֲמַר שֶׁהַפְּכָה שְׁלִבִים שְׁלִבִים, וְאִיפֹה יִתְבַטֵּא כּוֹחוֹ. (71) לִשׁוֹן הֵרָאִים : "פִּירוּשׁ מִצַּד אַחֲרָיו שֶׁהִיא
 סְדוּם, שֶׁהִיָּו בּוֹרְחִים מִשָּׁם, וּמִסְתַּמָּא אֶתְוִרִיהֶם לְצַד סְדוּם הִיָּו. אֲבָל אִיךְ זֶה נִכּוֹן, דָּאִיִּב יוֹתְבַט אֶתְוִרִי לְאַחֲרָיו
 מִבִּיעֵי לִיָּה... לְכֵן הִנְכוֹן לְפִרְשׁ בּוֹ הוּא יוֹתְבַט אֶתְוִרִי שֶׁהִיָּתָה מִצַּד אַחֲרָיו שֶׁל לוֹט, וְלֹא פִירֵשׁ צַד הַבְּטַתָּה
 לְהִיכִן. וּפִירוּשׁ דְּבָרָיו שֶׁהַכְּתוּב מְבַאֵר אֶת מִיקוּמָה שֶׁל אֶת לוֹט — שְׁעִמְדָה מֵאַחֲרָיו לוֹט וְהִבִּיטָה, אִךְ לֹא
 בִּיאֵר הַכְּתוּב לֵאן הִבִּיטָה. וְבַהֲתָאם לְכֵךְ כָּתַב בְּגוּיָא שֶׁאִיךְ לוֹמֵר שֶׁמִּיקוּמָה שֶׁל אֶת לוֹט הוּא מֵאַחֲרָיו
 הַמְּלֶאך, כִּי הַמְּלֶאך לֹא עִמַּד לְפָנֵיהֶם וְהֵם מֵאַחֲרָיו, אֲלֵא הַמְּלֶאך נִשְׂאֵר בְּסְדוּם וְהוֹפֵךְ אֶת הָעֵרִים, וְלִכְךָ אִיךְ
 לוֹמֵר כִּי הִיתָה מִבְּטַת מֵאַחֲרָיו. (72) לִשׁוֹן הֵרָאִים : "כִּי הַדְּבָרִים יִדְוְעִים שְׁלוֹט הִיָּה חֲבִיב לְאַבְרָהָם
 אֲבִינוּ כְּבֵנו, כִּי הוּא בֵן אַחִיו [לְעֵיל יֵא, לֵא], גַּם עוֹב אֲרִצּוֹ מִקוּם מוֹלַדְתּוֹ וְהִלֵּךְ אַחֲרָיו [שָׁם יֵב, ד], וְאִיךְ לֹא
 יֵאָהֵב אוֹתוֹ". (73) לִשׁוֹן הֵרָאִים : "וְרַדְף אַחֲרֵי הַמְּלָכִים לְהַצִּילוֹ וְנִלְחַם עִמָּהֶם [לְעֵיל יֵד, יִד־טוֹ], לֹאֵל
 עוֹר הִי כְּבֵר סִכָּן נַפְשׁוֹ לְמוֹת". (74) לִשׁוֹן הֵרָאִים : "מִדְּוַע לֹא אֲמַר [שְׁ]נֹזְכֵר הַטּוֹבָה שֶׁעֲשָׂה לוֹט לְאַבְרָהָם
 שְׁעוֹב אֲרִצּוֹ, מִקוּם מוֹלַדְתּוֹ, וְהִלֵּךְ אַחֲרָיו בְּכָל מִקוּם שֶׁהִלֵּךְ, אֲבָל הִנִּיחַ הַטּוֹבָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת, וְהִשִּׁיב עַל
 שְׁחַס עַל אֲבָרְהָם וְלֹא גִילָה שֶׁהִיָּתָה שְׂרָה אֶתְוִרִי, שׁוּזָה אִינָה טוֹבָה, אֲלֵא שֶׁלֹּא הִרַע לוֹ, שׁוּזָה אֲפִילוֹ הָאוִיב

(11)

ל בַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יֹשֵׁב בָּהֶן לוֹט: וַיַּעַל לוֹט מִצֹּעַר
וַיֵּשֶׁב בְּהָר בְּהָר וּשְׁתֵּי בָנָתָיו עִמּוֹ כִּי יָרָא לְשַׁבַּת בְּצֹעַר וַיֵּשֶׁב
לא בַּמַּעֲרָה הוּא וּשְׁתֵּי בָנָתָיו: וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְּעִירָה
אָבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ אֵין בְּאָרְץ לָבֹא עָלֵינוּ כְּדֶרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ:

רש"י

יב, יט) ולא גלה הדבר שהי' חס עליו לפיכך חס הקצ"ה עליו (ל) כי ירא לשבת בצוער.
[לט] לפי שהיתה קרונה לסדום: (לא) אבינו זקן. ואם לא עכשיו אימתי שמא ימות או יפסוק
מהוליד: ואיש אין בארץ. סגורות היו שכל העולם נחרצ כמו דור המצול ז"ר:

גור אריה

← זה, דאם משום שהיה קרובו — לא מצאנו
במדת השם יתברך רק שהוא זוכר חסדי
אבות⁷⁵, או בנו שיצא ממנו⁷⁶, אבל לוט בן אחיו
היה (לעיל יא, א), לא שייך זכירה בזה. שיאמר
"ויזכור אלהים את אברהם", ומכל שכן שהיה
קרוב ונתרחק, שפירש מקדמונו של עולם
שאמר אי אפשר⁷⁷ באברהם ובאלוה (רש"י לעיל יג,
א), ולא שייך בזה זכירה כלל⁷⁸. ומה שהלך עמו
ועזב ארצו — לא הלך רק לטובתו, דהא כאשר
יצאו מאור כשדים כתיב (י לעיל יא, א) "ויקח
תרח את אברהם בנו ואת לוט בן בנו,
ויצאו ללכת ארצה כנען", הרי כי תחלת יציאתו
ללכת ארצה כנען לא היה עם אברהם רק עם
שינויי נוסחאות "אפשי" כ"ה נד"ר, ונד"ל "אפשר".

תרח, ואפילו אם היה זה שיצא אתו⁷⁹ — הרי
סוף נתחרט ופירש מאברהם, ואין זכות לו
בזה⁸⁰.

אמנם מה שרמזו רז"ל (נ"ד נא, ו) במה שאמרו
שמע לוט שאברהם אמר על שרה אחותי היא
ושחק — הוא סוד מסתרי תורה, והוא נתבאר
במה שאמרו חכמים ז"ל (נ"ד נא, ו) כי היה
קלסתר פניו דומה לו, כאשר כתב הרב בפרשת
לך לך (רש"י לעיל יג, ח), והכוונה רז"ל בזה כי
בפנימית הענין יש ללוט צרוף וייחוס אל
אברהם⁸¹, אף על גב דבנגלה היה לוט פירש
מאברהם — יש בפנימית הענין דבר גדול שיש
לו ייחוס אל אברהם⁸², שהרי לא היה מגלה סוד

לאברהם כל ימיו לא היה מגלה סוד בזה, שגילוי סיבה למיתתו. (75) מתפלת שמונה עשרה. וכן
יצחק זכה בזכויות אברהם (להלן כו, ה), ושלמה בזכויות דוד [מ"א, ג, יד]. (76) פירוש — כי רק מצאנו
שהקב"ה זוכר חסדי אבות לבנים, או זכות הבן תזכה גם את אביו, וכמו שאמרו בסנהדרין קד. "ברא מזכי
אבא". (77) כי "זכירה" פירושה שכאשר הקב"ה רואה את הבן הוא נזכר בזכויות האב, אך לא שייך
לומר שכאשר הקב"ה רואה את האחין הוא נזכר בזכויות הדרד, ועל אחת כמה וכמה כאשר אחיין זה פירש
מדודו. (78) פירוש — ואפילו אם תאמר כי מתחילה לוט הלך בעקבות אברהם ולא בעקבות
תרח. (79) קידושין מ: "אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה — איבד את הראשונות, אמר ריש
לקיש בתוהא על הראשונות". [תוהא — מתחרט על כל הטובות שעשה" (רש"י שם)]. (80) בא לבאר
כי מה שלוט זכה מאברהם הוא מצד שלוט נחשב כבנו של אברהם, כי יש בשתיקת לוט במצרים בכדי
להחשיב את לוט כבנו של אברהם. וכך מפורש ברש"י דברים ב, ה, "בשכר שהלך [לוט] אתו למצרים
ושחק... עשאו כבנו". הרי ששתיקה זו היא היא המכשירה את לוט להחשב כבנו של אברהם, וכמו שיבאר
בסמוך. (81) כי פנים — מלשון פנים, והואיל וקלסתר פניו של לוט דומה לאברהם, הרי שזה משקף
שוויון פנימי בין לוט לאברהם. ואודות שפני אדם משקפות את מהותו ופנימיותו — ראה בח"א לב"מ נט.
[מהדורת כשר, א, קכ] שביאר שם כי פני האדם משקפות את מדריגתו בעוה"ב, וכתב שם: "יודוע כי
העוה"ב הוא סוד הפנים, ועוה"ז הוא אחוריים... כי המלבין פנים פוגם בפנים, אשר מדריגתו עליונה ביותר".

ל לוט:
לא למיתו
לב אבונא

אברהם: ופני
הוא מה שאכ
טובות שרצה
דודי, שהוא
דברים אלו
ואנ
[לט] פפי שד
שהבטיחו ה

(82) השייכות
"שראה בשרו"
זאת אינו ראוי
דברים הפך זד
להם השיעבוז
ומזה הטעם ג'
היא מדריגת ד
— יש בזה ל
אברהם, וממני
אביו, וכפי שב
שממנו נולד ד
"כי האב שורי
בעו"ג — לא
ואודות שבאנ
אות א שכתב
בגמרא נקט ע'
עיקר הטעם ע'
מלכות בית ד
מעמון — רא
שכתב שם: "
דבר זה מפני נ
אחיו של אבו
הזאת בטילה
שהיה מצורף
ומפני כי אבר
שהיה אצל א
בסיג, וכן לא
ונעמי... ולבס
מעשה החסד
תתמלא סאר
הפכי" שרירד

12

אונקלוס

ל לוט: וסליק לוט מצוער ויטיב בטורא ותרתין בנתיה עמיה ארי דחיל
 לא למיתב בצוער ויתב במערותא הוא ותרתין בנתיה: ואמרת רבתא לזערותא
 לב אבונא סיב וגבר לית בארעא למיעל עלנא כאורח כל ארעא: איתא נשקי

גור אריה

אברהם⁸² ופנימיתו⁸³. והענין הזה יש לך לדעת
 הוא מה שאמר חכמים ז"ל (נ"ק למ): ב' פרידות
 טובות שרצה הקב"ה להוציא מהם מלכות בית
 דוד⁸⁴, שהוא מלוט, והבן זה⁸⁵, אבל מכל מקום
 דברים אלו שאמרנו לפי הפשט⁸⁶ ברורים
 ואמתיים, ואין בהם ספק:]
 [לט] פפי שהיתה קרובה לסדום. אף על גב
 שהבטיחו המלאך (פסוק נא) "לבלתי הפכיי"

(82) השייכות שבין שמירת סודות — לפנימיות מבוארת בדברי הגר"א לשמות (ב, יד) אודות דברי משה
 "שראה בישראל רשעים דלטורין אמר מעתה שמא אינם ראויים להגאל". שכתב שם: "כי מי שיש בו מידה
 זאת אינו ראוי לגאולה, לפי שהגאולה היא נמשכת ממדרגה פנימית עליונה שהיא אינה בגלוי, ומי שמגלה
 דברים הפך זה, שדבק במדרגה תחתונה והיא נקראת גלויה וחיצונה, לכך כאשר דלטורין בישראל... ראוי
 להם השיעבוד, שהרי הם בעלי רכיל מגלים הסוד, וראוי להם השיעבוד שהוא מדרגה גלויה תחתונה...
 ומזה הטעם ג"כ תבין... כי ישראל בעצמם דבוקים במדרגה העליונה... ולכך הם דביקים במדרגה הפנימית
 היא מדרגת הסוד, וכאשר הוא נוטה אל הפחיתות אז הוא מגלה סוד". ולכך מה שלוט שומר סוד אברהם
 — יש בזה לגלות שיש ללוט פנימיות הקשורה לאברהם. (83) ומבואר כי לוט משתייך לפנימיות
 אברהם, וממילא יש לו דין של "בן אברהם" [עשאו כבנו] (רש"י דברים ב, ה). כי כל בן מתייחס לפנימיות
 אביו, וכפי שיאר הגר"א ר"פ קרח [במדבר טו, א, אות ד]: "דוראי צדיק שמוליד רשע יש דבר פסולות בצדיק
 שממנו נולד הרשע, [כין אין צדיק שלא יהיה דבר פסול [בן] ויוצא הרשע ממנו". וראה רמב"ן דברים כט, יז:
 "כי האב שורש הבן... כי משורש מתוק לא יצא מר, וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד לא הרהר כלל
 בעו"ג — לא יוליד מודה בה". (84) הביטוי "ב' פרידות [גזולות]" — רש"י [טובות] נמצא בב"ק לח, .
 ואודות שבאמצעותם הוציא הקב"ה את מלכות בית דוד — מבואר בב"ר מא, ד. וראה בגר"א במדבר לא, ב,
 אות א שכתב: "לפי שמלכות בית דוד על ידי שניהם יהיה, שהרי מדוד ורחבעם היה מלכות בית דוד, ולכך
 בגמרא נקט 'שתי פרידות'... שלא היה רחבעם כ"כ צדיק שהקב"ה החיה אומה שלמה [עמון] בשבילו, אלא
 עיקר הטעם שרוצה הקב"ה להוציא מלכות בית דוד בכלל ע"י עמון ומואב... לא בשביל דוד בלבד אלא
 מלכות בית דוד". וכן כתב בקיצור יותר בפרשת פנחס [במדבר כה, יח]. ואודות שדוד בא ממואב ורחבעם
 מעמון — ראה יבמות עז. שמפורש כן להדיא. (85) ענין זה מבואר יותר בנצח ישראל פל"ב [קמט]:
 שכתב שם: "ואין לך להקשות כי למה היה זה בעמון ומואב דוקא [שמדהם יצא משיח], כי יש לך לדעת כי
 דבר זה מפני כי לוט שממנו יצא עמון ומואב היה אצלו טיפה של קדושה שהגיע ללוט בשביל שהיה לוט בן
 אחיו של אברהם, רק שאצל לוט היה הטיפה הזאת מעורבת בוהמא ובסיג עד שהיתה הטיפה הקדושה
 הזאת בטילה, ולא היה אפשר שיהיה מקבל אברהם הטיפה הזאת, והבריכה הש"י בישראל אחר שנטהרו.
 ומפני כי אברהם היה טהור ונקי, לא היה ראוי לאברהם לקבל אותה טיפה כי אם לוט, כי לפי אותו זוהמא
 שהיה אצל אותה טיפה היה בטלה אותה טפה, ודומה לזה הכסף שהוא זך ונקי ביותר אין לו מציאות רק
 בסיג, וכן לא היה נמצאת אותה טיפה רק אצל לוט, ולבסוף נזדכך אותה טיפה ונתחבר אל ישראל ע"י רות
 ונעמי... ולבסוף אותה טיפה מזדכך יותר עד שמזה יהיה נולד המשיח". (86) שלוט זכה להנצל מצד
 מעשה החסד שעשה לאברהם, אך מבלי להוסיף שבמעשה חסד זה גנו "עשאו כבנו". (87) שכאשר
 תתמלא סאתם — תתהפך צוער עם סדום מחמת קירבתה של צוער לסדום. והבטחת המלאך "לבלתי
 הפכיי" שרירה וקיימת כל עוד עונותיה של צוער הם מועטים.

13

אליו. כן פי' בני מהר"ש י"י. ועוד יש לפרש קרובים
במחפה עליהם כהא דשבושות (דף ל"ט) במשפחה הנשבע
לשקר. ודמותן מזרעו למוכר. אך בידון דידן שכתבתם
שהם יראי שמים חלילה לו לחפות על המומר. ואם מחפה
אינו ירא שמים. וזאת אם פשע תחילה במה שלא הוכיחו.
ואפשר ה"י חוזר בתשובה למוכר ולא עשה תשובה ע"ז
אין לקבלו לבטל תפלה. אך אם אינו כן אין להרחיקו
בשביל אחיו. ואפילו במרה טובה המרובה אין זכות רק
מאז לבטל לא לחיות כמש' מהר"ל ע"א בראשית י"ט
פסוק כ"ט וזה לשונו דאי משום קרוביו לא מצינו במדת
הש"ת רק שזכר חסדי אבות על בט שיאל ממנו אבל
לטע בן אחיו לא שייך בזה זכירה. ואם אין זכות בשביל
אחיו. כל שכן שאין חובה בשביל אחיו. על כן נראה
לי שאם במרה וזכירת שמים שקולים [ולא פשע בהמרות
אחיו] יקבלו השנים שקולם ערב ושלום על ישראל:
הק' אברהם.

L

סימן לא.

הלכות נשיאת כפים.

ב"ה ב' תבא ששון לפי'.

שוכט"ם לכבוד אהובי הרב המריף הבקי המפורסם
מיה' משה נתן נטע הברון כ"י האב"ד קשונז.

(א) ד"ב"ר רבן אשר נקטע כף ידו השמאלית אם אינו
מעבדו בברכת כהנים. והנה חקר בזה ג'
תקירות. (ה) אם נשיאת כפים מעכבת את הברכה.
(ג) אולי די ביד אחד. (ג) כיון דבקרנא לא כתיב כף
דק יד נס הקנה והורוע תשובים יד כמו לענין תפילין:

(ב) ונשיב' על ראשון ראשון. הא ודאי נשיאת כפים
מעכב שהרי דרשו כה תברכו בנשיאת
כפים. וכה משמע עיכובא. וראי' לזה ממחמתין (סוטה
(דף ל"ז). מנחת חליה דבלשון הקודש גזירה שיה מה
להלן בלשון הקודש. אך כאן בלשון הקודש. ר' יהודה אומר
ואמרה ככה עד שתאמר כסדר הזה. גמרא ורבנן האי
ככה מה עבדי ל' לדבר שהוא משמע מעכב. ור"י מכה
ככה. ורבנן כה ככה לא משמע להו. והיינו דסבירא להו
דאי אפשר לדרוש מכה לשון הקודש ומכאן לעיכוב. דכה
וככה הכל אחד. ואי אמרת בשלמא שגם כה משמע עיכוב
כמו ככה שפיר דכה וככה הכל אחד. וכיון דלריך כה משום
לשון הקודש. שוב לא נוכל לדרוש מיני' לעיכוב. אלא
אי אמרת דוקא ככה משמע עיכובא. אם כן שפיר נוכל
לדרוש מולא כתיב כה דלא משמע עיכובא. וכתיב לשון
דמשמע עיכוב. שמע מינה לעכב. אך בתוס' (שם ל"ח).
ד"ה ור"י כתבו אבל לרבנן לא משמע לעיכובא כה אלא
ככה עד כאן לשונם. לפי זה יש לומר לכאורה דאין
נשיאת כפים מעכב:

(ג) א"ך נראה דמסברא מעכב כיון שנשיאת כפים מן
המורה. דלא בעינן שייה עליו הכתוב לעכב
אלא בקדשים. וכן משמע ברעב"א סוכה (דף ל"א).
בשם הרמב"ן במ"ש שם דלרבנן דסבירא להו לולב אין
צריך אגד ליכא בל תוסוף בלולב רק מדרבנן. ואפי' אגדי
ל' כיון דאין צריך אגד אמרינן קמי' לחודי' קאי והאי
לחודי' קאי. והקושה דהרמב"ן דאם כן למה איכא בל
תוסוף בברכת כהנים לימא כל ברכה לחודי' קאי. ומירץ
ז"ל

לחפלת ערצית רשות דאם התפלל חייה פעמים שו"י
עליו חובה. והאידנא קיבלו עליהם חובה. אבל להיפוך
במקום שלא נהגו לאומרו ונמלטו לומר אין בזה שינוי מנהג
כלל:

(ה) בידון שליח ציבור שאומר שלא מדעת ציבור. ודאי
אינו ראוי לעשות כן. כי אין לשליח לעשות
יותר ממה ששלחו. ואין לו להאריך עליהם. ושאלו אין
מפליג בכך. וגם בענין וידוי יש טעמים שלא לומר גם
כן. יי"ן רשב"א ריש חולין ברבוי קרבנות דיש חשש
שעל זה ישמך לחטוא. כן יש לומר ברבוי וידויין. וגם
כי מנואר בספרים קדושים כי המתודה ואחר כך עובר
משורר קטרוג. סוף דבר אין לשליח ציבור לעשות כן
שלא מדעת ציבור:

(ו) א"ך אם ירצו רוב ציבור מדעת רב שבעיר להחנה
מאן ולהבא לומר י"ג מדות עם וידוי אין בזה
חשש כלום. ואין זה תלוי בספרד ואשכנז. והרבה בני
מדרשים שמתפללין אשכחיים ואף על פי כן אומרים וידוי
עם י"ג מדות. אך כל זמן שלא חדשו מנהג לא יתפללו
שליח ציבור לא וידוי ולא י"ג מדות. ויוכל להיות שאם
גדול העיר שהכל סומכין על דעתו ירד לפני המיבנה רשות
צידו לומר י"ג מדות גם וידוי שמתמא מתרשים. אבל
לוינו דעלמא לא יעשה כן כלל. ואם לא ייית ראוי לגזור
צו. ממתה הקולות יחלפון. ואין כאן מקום למחלוקה וסי'
בזה שלום:

הק' אברהם.

סימן ל.

ב"ה ה' תבא תרנמ"ל.

לק"ק בראשקע י"ז.

7 ← (א) בדבר השאלה שיש להם בעלי תפלות על ראש
השנה שנים בני תורה ויראי שמים. ועוד
שנים גם כן בני תורה ויראי שמים כמותם. ויש להם קול
ערב יותר. אך יש פנים במשפחתם. אחד ה"י אביו ש"צ
בשני כפרים. ושני רבנים העבירוהו מחמת שלא הוטבו
סבינו בעיניהם. והלך לכפר אחד במדינות פרייסין ושחט
עם והשני יש לו אח מאב ומאם שהמיר ר"ל. אינו יקחו
לבעלי תפלות על ימים הנוראים:

(ב) נראה לי שיקחו אותם שקולם ערב. דאף דודאי
תפלה לדיק בן לדיק נשמעת יותר. מכל
מקום במה ששחט בפרייסין יש ללמד זכות עליו. כי
ידוע ענין השחזת הסכינים משונה מדינה אחת מחברתה
והסכינים אשר מדינת ליטא משתמשים בהם. אנוחו לא
היינו מכשירים אותם לכתחילה. ובמדינת פרייסין שמעתי
גם כן ששחטם בסכינים עבים. ואפשר שבפרייסין ה'
סכיני טוב. ומלחא דלדידן הוי מומא לדידהו לא הוה מומא.
ואין להרחיק את בנו בשביל זה:

(ג) והשני שיש לו אח כו'. הנה אף שהרמב"ם כתב
בני העניות שלא יהי' בקרוביו בעל עבירה,
ובכל הנלוים אליו. ודאי כוונתו באלו אשר הי' יכול להוכיחם
ולהחזירם בתשובה כמו בגמרא פרק קמא דיומא בחמו
הכהנים אי איכא מאן דאית ב' מילתא מודע דע ל' י'
ומהדר ל' בתשובה. דאם לא כן מה ענין בכל הנלוים

שו"ת הרדב"ז

חלק שישי

זקוקין דנורא דנפקי מפום ממלל רברבין ה"ה האשל הגדול אשר ברמה, מרנא ורבנא
איש אלהים נורא, הגאון הקדוש, אור הבחיר, המאיר ומוחיר עיני חכמים כהלכה

רבינו הגדול דוד ׳ זמרא זלה"ה

[רבו של רבינו בצלאל אשכנזי בעל שיטה מקובצת ורביה של מרן קודש הקדשים רבינו
האר"י זלה"ה זי"ע]

ראש לגולה אריאל כי ממנו תוצאות חיים. נחל נובע מקור החכמה לתורה ולתעודה. לחמו נתן, מימיו
נאמנים לתת לכל שואל. ולהורות לכל בני ישראל היה אור כשמש וזרה על מימי התורה, נהרי הגמרא,
יאורי הקבלה, ואנמי המדרשים והיה קודש קדשים.

רבינו הרדב"ז ז"ל היה מיוצאי ספרד והיה משיבת הנגיד רבינו יצחק הכהן שולאל [כמ"ש בתשובותיו סי'
תרמ"ד] חיבר שלשות אלפים תשובות. וספר יקר תפארת על הרמב"ם בכל מקום שלא נמצא מגיד
משנה. וס' מגן דוד עפ"י א"ב ע"ד האמת. וס' מצודות דוד מעמי המצות ע"ד האמת. וס' מכתם לדוד
פי' שה"ש ע"ד האמת. וס' דברי דוד על אהע"ז הנדפס בצירוף ס' הון יוסף לנכדו הר"ר יוסף זאמירו ז"ל:

ז"ל הר"ר יצחק עקריש בהקדמתו לשה"ש הנדפס בקושטנדינא, שהיה מגלות ספרד והיה עשר שנים בבית
הרדב"ן. ויצא יצחק לשוה לספר מגדולת הרדב"ז אשר ראו עיניו. שהיה לו כתר תורה, לאור פלפולו ולבו
ההולכים בחושך ותשובותיו לכל שואל מכל העולם. וכביתו ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד. וכתר
העושר אוצרות מרגליות ותרשיש וספיר. וכתר שם טוב עולה על גביהן, ושפט את ישראל במצרים
ארבעים שנה, ובירושלים ובצפת עשרים שנה. פניו כפני הארי אין לפניו לא עולה ולא משוא פנים ולא
מקח שוחד. לפניו יכרעו שרים נדיבים וישתחוו. ורוח ה' נוססה בו, והלך לעיה"ק ירושלים ת"ו לחוות
בנועם ה' ולבקר בהיכלו כי קדוש הוא במלאך ה'. ולא הונח לו מרוב המס המוטל עליו. והלך לעיה"ק
צפת ת"ו ושם היתה מנוחתו כבוד זי"ע.

נדפס לראשונה בליוורנו [שנת ת"י"ב] ע"י הרב הגדול מוה' אברהם גדלי' בעל ברית אברהם על הילקוט
שמעוני. ואח"כ מחמת העדר מציאותם נדפסו עוד הפעם בסדילקאוו שנת תקצ"ו בחמישה חלקים, אח"כ
נדפסו מחדש בווארשא שנת תרמ"ב ע"י המ' הר"ר אהרן וואלדען.

ועכשיו פנים חדשות באו לכאן. הנדפס בסדר חדש מהחל ועד גמירא, באותיות מאירות
עיניים, בתיקון אלפי מעויות שנשתרבבו במשך השנים, בהכנסת כל ההשמטות מכל
הדפוסים למקומם, ובהוספת מאות תשובות חדשות מכתבי ידות אשר עין הדפוס
לא שופתם, ואחרון חביב סידור המפתחות בכל חלק על מכוננו הראוי.

נדפס בירושלים עיה"ק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושישים וארבע ליצירה

הראשון יצאו לחולין והנהנה אח"כ לא מעל אבל בהמה וקרדום עומדים להמכר כשתזקין הבהמה ויעמוד הקרדום מלעשות מלאכתו הילכך כל פרוטה ופרוטה הוי ממון בפני עצמו ולפיכך יש בהם מועל אחר מועל ואם נתנה לחבירו הרי הוציאה כולה לחולין ושוב אין בה מעילה. והוי יודע בין שיהיה זה טעמו של דבר או זולתו אין על רבינו השגה דעל התוספתא סמך כיון דאפשר לפרש מתניתין דלא פליגאן על הדרך שכתבנו. נמצאת למד לפי שטת רבינו יש דברים שאין בהם מעילה כלל כגון קדשים קלים קודם זריקת דמים, ויש דברים שיש בהם מעילה אבל אין בהם מועל אחר מועל כגון בהמת קדשי בדק הבית וקרדום וכיוצא בהם ואם נתנם לחבירו יצאו לחולין, ויש דברים דאפילו נתנו לחבירו וחבירו לחבירו אפילו הן מאה כולן מעלו כגון בהמת קדשי קדשים או כלי שרת וכל דבר שקדוש קדושת הגוף:

סימן שני אלפים עה

7 ← **העתק תשובה להרמב"ם ז"ל בלשון ערבי מה**
 יאמר אדוננו באיש שהיא מפורסם במינוי החיזון והוא תלמיד ויצא עליו קול עבירה אין ראוי להזכירה אבל לא נתברר עליו עדות בעדים כשרים ויש לו אויבים האם יסירוהו ממנוי החיזון או לא ומה הוא מתחייב על זה. ואם נתקיים העדות וקבל מה שהוא חייב מן הדין אם יסירוהו ממנוי אחר שקבל עונשו או לא. ואם העיד עליו עד אחד מה יעשה בו:

תשובה מה שראוי שידע כל חכם שאין ראוי להסיר שום ממונה ממנוי בשביל שיצא עליו קול ואפילו שלא יהיו לו אויבים אבל אם יש לו במקום הזה בני אדם שונאין אותו ובעלי (רצון) [חוצין] בכיוצא בזה לא נאמר לא טובה השמועה כמאמרם ז"ל בכיוצא כזה הני מילי היכא דליכא אויבים אבל היכא דאיכא אויבים היכא דמפקי קלא. ואם נתקיים עליו העדות ג"כ אינו מן הדין להסיר אותו אם קבל עליו מה שהוא חייב שאין מורידין אדם מקדושתו מסנהדרין גדולה ועד חזן הכנסת אלא א"כ עבר עבירה בפרהסיא

ואם לא יתברר עליו זה אינו מן הדין להסירו ולא לפרסמו כמאמרם ז"ל תלמיד חכם שסרח אין מנדון אותו בפרהסיא שנאמר וכשל נביא עמך וגו' כשהו כלילה ולא צורבא מרבנן שסרח היכי נעביד - כי הא דבמערבא ממנו אנגודא ולא ממנו אשמתא ומשעה שלקה אחיך הוא וראוי ג"כ שיהיה המלקות בצנעא ואין ראוי לחסר מכבודו מאותה דצורבא מרבנן קודשא בריך הוא תבע יקריה ולא יכהל אתכם מעשה דרב יהודה בההוא צורבא מרבנן לפי שכבר ביארו אותו ואמרו דעבד כו' אלעאי שהלך במקום שאין מכירין אותו והיה עושה מה שלבו חפץ ונתחייב לפרסמו לפי שהעם העידו על מעשיו לא מפני הקול לבד. והאיש אשר דבר כנגד אותו תלמיד ואפילו העיד שראה בעיניו חייב נדוי לא יתכן אפקרותא גדולה מזו ולוקה משום מוציא שם רע כי ההוא מעשה דטוביה חטא זיגוד מנגיד והזהרו בכבוד תורה כי נר מצוה ותורה אור ושלוש וכתב משה בר רבינו מיימון זצ"ל. ויש לדקדק עליו ז"ל ממה שכתב בחבורו פי"ז מהלכות סנהדרין וז"ל כהן גדול שחטא לוקה בג' כשאר כל העם וחוזר לגדולתו אבל ראש הישיבה שחטא מלקין אותו ואינו חוזר לשררתו וגם אינו חוזר להיות כאחד משאר הסנהדרין שמעלין בקדש ולא מורידין עכ"ל. ויש לומר שלא כתב הרב בתשובתו אלא מסנהדרין גדולה ועד חזן הכנסת אבל ראש ישיבה שהוא במקום משה רבינו והוא הנשיא למעלה מן הסנהדרין אין חוזר לשררתו ונראה לי שהטעם הוא מפני שכל חטאות הנשיא חשבינן להו כאלו עבר בפרהסיא ואיכא חלול השם טובא ולפיכך אין מחזירין אותו לשררתו וכן כתב בהדיא אלא א"כ עבר הפרהסיא. ותו כיון שהוא עומד במקום משה רבינו להישייר את העם וכתוב התקושו וקושו קשט עצמך ואח"כ קשט את אחרים והני טעמי לא שייכי כולי האי בכ"ג ולפיכך חוזר לגדולתו (והרי) [והכין] תניא פרק כ"ג עבר על עשה ועל לא תעשה הרי הוא כהדיוט לכל דבריו ומדלא תניא הרי הוא הדיוט אלא כהדיוט משמע דלוקה כהדיוט אבל עדיין הוא כהן גדול ומה שכתב ז"ל פי"ז מהלכות ת"ת וז"ל חכם זקן מופלג בחכמה וכן נשיא או אב ב"ד שסרח אין מנדין אותו

בפרהסיא לעולם אלא א"כ עשה וחביריו וכו' משמע דשאר ת"ח מנו צריך לומר דהכא איירי דעבר בפו בתשובה וראוי ג"כ שיהיה המלקו עבר בפרהסיא דאין סברא לחלק בי ממנו אנגודא ולא ממנו אשמתא מש מנדוי ואי לא מלקי ליה בפרהסיא ליה בפרהסיא אלא ודאי איירי כג ואפי"ה מופלג בחכמה אין מנדי ואעפ"י שהרב ז"ל מהדר אוכותא ו אדם מגדולתו ומנוי מ"מ מודה הו בענין מינוי כגון שהיה חזן לנשי אחת מהן מעבירין אותו ממנוי לפניו עד שיתברר שעשה תשובה ש בזה. ודע כי מה שכתב ז"ל בפירו וז"ל וג"כ מן המקובל בידינו והנ פיו שהאיש העושה עבירה שחיו הואיל ואין אנו יכולין לדון היום ד אותו חרם עולם בספרי תורות אחר מתרין אותו לעולם עכ"ל, נראה אמורים אלא במי שעבר עבירה בו היינו דנין דיני נפשות היו הורגין עבירה שיש בה חיוב מיתת ב"ד כיון שלא היה שם התראה דנין א אין מחרימין אותו חרם עולם. וכן קודם זה הלשון ודע שמסורת בידי רבים מרבים שזמננו זה זמן הגלות אין זה אלא בישראל שעבר עבירו והצדוקים וכו' הרי שלא כתב הכא עליה מיתת ב"ד כאשר כתב למטה שלא נתחייב מיתת ב"ד למה יחרי שהוא עומד במקום מיתה והרי יי שאין לך דבר שעומד בפניה ולא מי שעבר עבירה שנתחייב מיתת ב למה לא יתרוהו. שהרי כל המוכ ממיתין אותם וחרם זה במקום מיו מתירין אותו כלל ואם יעשה תשו הוא יענישהו כפי משפטו הצדק א שעלינו כאשר היו עושין ב"ד ב נפשות:

סימן שני אלפים עמ

שאלת על מה שכתב הרב בפירוש המשניות דסנהדרין פרק ארבע מיתות וז"ל מותר להסתכל בכלה בשעת ברכה ואע"פ שהיא אשת איש והיא ערוה ואסור להסתכל בה אחר כן וכו' וקשיא לך דאסיקנא עלה פ"ב דתוכות ולא היא :

תשובה אדקשיא לך על הרב על יש אומרים קשיא נמי שהביא הטור בשם אביו ז"ל יש אומרים שביום ראשון מותר להסתכל בה שהוא עיקר החיוב כדי לחבבה על בעלה וליתא דאפילו שעה אחת אסור להסתכל בה ע"כ. וצריך לתרץ לפי שיטה זו דהא דאמרינן בגמרא ולא היא לא קאי אכולא מילתא אלא אשאר הימים קאי ולא אשעת ברכה דאמרינן מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה כדי לחבבה על בעלה ולא היא דבשעת ברכה איכא טעמא חבוב בעלה ולא שאר הימים. וראיתי מי שכתב להביא ראיה ליש אומרים מהא דתנן שיצאת בהינומה וראשה פרוע משמע דבאותה שעה מותר להסתכל בה כדי להעיד עליה ואינו נכון אצלי דראיה לחוד ולהסתכל לחוד שלא אסרו אלא להסתכל בפניה אבל לראות אותה אם היא יוצאת בהינומה וראשה פרוע מותר הוא ודבר זה אפשר הוא מבלי שיסתכל בפניה. ומיהו נראה לי שהרב ז"ל חזר בו בחבור שלא הזכיר חלוק זה של כלה וסמך על מה שכתב פכ"א מהלכות איסורי ביאה וז"ל והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכווין ליהנות כמו שמסתכל במקום התורף וכו' ומותר להסתכל בפני הפנויה וכו' משמע שכל אשה שהיא ערוה אסור להסתכל בפניה וכן היא הסכמת רוב הפוסקים דאפילו כלה בשעת הברכה אסור להסתכל בפניה כפשטא דסוגיא דאמרינן ולא היא דמשמע דקאי אכולא מילתא אפילו בשעת הברכה דאם איתא דאשאר הימים קאי הוה ליה לפרושי :

סימן שני אלפים פ

שאלת ממני ידיד נפשי על מה שכתב הרמב"ם פ"ג מהלכות כלי המקדש והעובדים בו וז"ל לויים שעבדו עבודת הכהנים או שסייע לוי

בפרהסיא לעולם אלא א"כ עשה כירבעם בן נבט וחביריו וכו' משמע דשאר ת"ח מנדין אותם בפרהסיא צריך לומר דהכא איירי דעבר בפרהסיא. ומה שכתב בתשובה וראוי ג"כ שיהיה המלקות בצנעא כגון דלא עבר בפרהסיא דאין סברא לחלק בין מלקות לנדוי דהא ממנו אנגודא ולא ממנו אשמתא משמע דשמתא חמירא מנדוי ואי לא מלקי ליה בפרהסיא כ"ש דלא מנדין ליה בפרהסיא אלא ודאי איירי כגון דעבד בפרהסיא ואפ"ה מופלג בחכמה אין מנדין אותו בפרהסיא. ואעפ"י שהרב ז"ל מהדר אזכותא דת"ח שאין מורדין אדם מגדולתו ומנויו מ"מ מודה הוא שאם עבר עבירה בענין מינויו כגון שהיה חזן לנשים ועבר עבירה עם אחת מהן מעבירין אותו ממנויו שלא לתת מכשול לפניו עד שיתברר שעשה תשובה שלימה וכן כל כיוצא בזה. ודע כי מה שכתב ז"ל בפירוש משנת חולין פ"ק וז"ל וג"כ מן המקובל בדינו והמפורסם לעשות על פניו שהאיש העושה עבירה שחייב עליה מיתת ב"ד הואיל ואין אנו יכולין לדרן היום דיני נפשות מחרימין אותו חרם עולם בספרי תורות אחר שמלקין אותו ואין מתירין אותו לעולם עכ"ל, נראה לי שאין הדברים אמורים אלא כמי שעבר עבירה בעדים והתראה שאם היינו דנין דיני נפשות היו הורגין אותו אבל אם עבר עבירה שיש בה חיוב מיתת ב"ד אפילו שיש עדים כיון שלא היה שם התראה דנין אותו כפי רשעו אבל אין מחרימין אותו חרם עולם. וכן דקדקתי ממה שכתב קודם זה הלשון ודע שמסורת בדינו מאבותינו בקבלת רבים מרבים שזמננו זה זמן הגלות שאין בו דיני נפשות אין זה אלא בישראל שעבר עבירת מיתה אבל המינין והצדוקים וכו' הרי שלא כתב הכא שעבר עבירה שחייב עליה מיתת ב"ד כאשר כתב למטה והטעם מכאור כיון שלא נתחייב מיתת ב"ד למה יחרימו אותו חרם עולם שהוא עומד במקום מיתה והרי יש לו תקנה בתשובה שאין לך דבר שעומד בפניה ולא יקשה עליך אפילו מי שעבר עבירה שנתחייב מיתת ב"ד אם עשה תשובה למה לא יתרוהו. שהרי כל המומתים מתודים אפ"ה ממתין אותם וחרם זה במקום מיתה עומד, הילכך אין מתירין אותו כלל ואם יעשה תשובה בינו לבין בוראו הוא יענישהו כפי משפטו הצדק אבל אנחנו עשינו מה שעלינו כאשר היו עושים ב"ד בזמן שהיו דנין דיני נפשות:

L

ן להסירו ולא רח אין מנדין מן וגו' כסהו יכי נעביד כי זמנו אשמתא יהיה המלקות וותה דצורבא ה ולא יבהל א מרבנן לפי אלעאי שהלך ה מה שלבו יו על מעשיו ר כנגד אותו ייב נדוי לא ס מוציא שם זיגוד מנגיד ז אור ושלום ויש לדקדק כות סנהדרין אר כל העם וחסא מלקין חוזר להיות ולא מורדין שובתו אלא ראש ישיבה למעלה מן שהטעם הוא כאלו עבר ולפיכך אין א אלא א"כ מקום משה ששו וקושו והני טעמי זר לגדולתו עשה ועל ריו ומדלא שמע דלוקה שכתב ז"ל לג בחכמה מנדין אותו

17

Maimonides, Moses
=

שאלות ותשובות

רבינו משה בן מימון

"פאר הדור"

יוצא לאור במהדורא חדשה ומתוקנת, עם מקורות, ציונים
והערות. שינויי נוסחאות, ותשובות חדשות, ומפתחות

מאת

דוד יוסף

בלאאמו"ר מרן הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א
הראשון לציון

מכון אור המזרח

מכון ירושלים . תשד"מ

סימן פה

7 שאלה: מה יאמר אדוננו באיש שהוא מפורסם במינוי החיזון, והוא תלמיד, ויצא עליו קול עבירה, אין ראוי להזכירה, אבל לא נתברר עליו עדות בעדים כשרים, ויש לו אויבים. האם יסירוהו ממינוי החיזון או לא. ומה הוא מתחייב על זה. ואם נתקיים העדות וקבל מה שהוא חייב מן הדין, אם יסירוהו ממינוי אחר שקבל עונשו או לא. ואם העיד עליו עד אחד, מה יעשה בו?

תשובה: מה שראוי שידע כל חכם שאין ראוי להסיר שום ממונה ממינויו בשביל שיצא עליו קול, ואפילו שלא יהיו לו אויבים. אבל אם יש לו במקום הזה בני אדם שונאין אותו,

לי לשים פרוכת זה כמו פרוכת אחר, כיון שהוכחנו שאין בו חשש איסור מפני הצורות, הילכך שרי ושפיר דמי לאתנוחי קמי היכלא. וכו'. עכ"ד. וכן פסק עוד מרן בבית יוסף יורה דעה (סימן קמא) להתיר בזה, ודחה ראיות רבינו אליקים, ושהעיקר כדברי רבינו אפרים הנ"ל. ע"ש.

אולם מרן עצמו בשו"ת אבקת רוכל סימן סג כתב לאסור בזה. ודבריו סתרי אהדדי. ועיין למרן ההיד"א בברכי יוסף יורה דעה (בשיורי ברכה סימן קמא סק"ג), שהביא דברי מרן בבית יוסף, וכתב, ועתה נדפסו תשובות מרן הקדוש ספר אבקת רוכל, ובסימן סג כתב שדברי רבינו אליקים עיקר, ואסר לשום על ההיכל אבן מצויירת וכו'. ע"ש. ושם סק"ד הביא תשובת אבקת רוכל (סימן סו), ולפלא שלא העיר כלל שדבריו באבקת רוכל סתרי אהדדי. וכבר עמדו בסתירה זו כמה אחרונים. עיין בזה בשו"ת מעשה איש (חלק יורה דעה סימן א), ובשו"ת חסד לאברהם תאומים מהדורא תנינא (חלק יורה דעה סוף סימן לט), ובשו"ת דבר משה תאומים (סימן לו, דף מג ע"ד), ובספר נאה משיב (חלק יורה דעה סימן ז), ובשו"ת ישכיל עבדי חלק א (חלק יורה דעה סימן ה), וחלק ב (חלק יורה דעה סימן ט), ועוד אחרונים. והביאם אאמ"ר הראשון לציון מרן הגר"ע יוסף שליט"א, בשו"ת יחווה דעת חלק ג (סימן סב, בהערה שבעמוד קצח). ע"ש. ואכמ"ל.

סימן פה. תשובה זו הובאה בשו"ת הרדב"ז חלק ה סימן ב' אלפים וע"ח, שכתב: העתק תשובה להרמב"ם ז"ל בלשון ערבי. וזכרה גם בברכי יוסף אורח חיים (סימן נג סק"ט), ובשערי תשובה (שם ס"ק לא).

1 בהוצאת מקיצי נרדמים הנוסחא: ומכל שכן אם יש בזאת העיר בני אדם השונאים אותו, ובעלי כוונות, לפי שבעניינים כגון אלו בהכרח לא נאמר לא טובה השמועה.

ב, ובשו"ת כרך של רומי (סימן ד), ובמה שכתב בזה אאמ"ר הראשון לציון מרן הגר"ע יוסף שליט"א, בשו"ת יחווה דעת חלק ג (סימן סב). ע"ש. ועיין עוד בשו"ת דעת כהן (סימן סד), ובשו"ת ישכיל עבדי חלק א (חלק יורה דעה סימן ה), וחלק ב (חלק יורה דעה סימן ט), ובשו"ת היכל יצחק (חלק אורח חיים סימן יא), ובשו"ת ציץ אליעזר חלק ג (סימן כד), ובשו"ת שבט הלוי (חלק אורח חיים סימן רה). ע"ש. ואכמ"ל.

והנה מרן רבינו יוסף קארו בשו"ת אבקת רוכל (סימן סו), נשאל על בגד משי שאורגים בו כל מיני ציורים, ובתוכם דמות עופות, אם מותר לעשות ממנו פרוכת לפני ארון הקודש, לפי שיש מגמגמים בדבר, לפי שכשעומדים הצבור להתפלל משתחווים לצד ההיכל, ונראה כאילו ח"ו משתחווים נגד הצורות ההם. והשיב להתיר, והאריך להביא ראיות שאין בזה חשש איסור, ושאר רבינו אליקים יודה בכהאי גוונא, והביא מרן שכן נראה דעת הרמב"ם בתשובה, ואחר שהביא תשובת רבינו זאת כתב: ומדכתב והבגדים המצויירים אף על פי שאינם בולטות, משמע דבצורת אדם איירי, דבצורת אדם דוקא מפליג הוא ז"ל בין בולט לשוקע, כמבואר בדבריו בפרק ג מהלכות עבודה זרה. ואם בצורת אדם מתיר להתפלל נגדה, כל שכן להתפלל נגד שאר צורות חיות ועופות דשרי. וליכא למימר אדרבה, משם ראייה שהרי כתב שאינו נכון שיפסיקו בינו ובין הקיר, מאחר שפשט המנהג בכל תפוצות הגולה לשים פרוכת מצוייר ומרוקם, ולא חששו לביטול כוונת התפלה מפני כך, אי משום דעדיף להו כבוד התורה והמתפלל נגדו יעלים עיניו כדי שלא יהא בציורם, ואי משום דהשתא בלאו הכי אין בני אדם מכוונים בתפלה כראוי, וכמו שפסקו הפוסקים גבי חתן שפטור מקריאת שמע, ואי משום דדמו לארון ותיבה שכתבו הפוסקים שאין חוצצין, אם כן כך נראה

לפניו דבר הקיר ארון יים אף על ז בציורים זפלל כנגד

בשדי חמד קים סימן ט דברי רבינו שייב להתיר ז. (וכן הוא לבוב סימן . וכן דעת קמא) להקל זשמע שאין ז רק מצד לה. ומשמע ז כמשתחוה ש (כלל ה זק ד (סימן . וכן כתבו . והמהר"ם אבקת רוכל י בתשובה זג), ובשו"ת יין עוד בזה (סימן קמא, "ת בעי חיי ז זרע אמת (שם סק"י), ג-ד), בשם ז"ל, ובתכמת לחם יהודה זים מהדורא 'בשו"ת דבר ז נטע שורק זשיב דברים דברי יוסף חיים (חלק י לב (חלק ז חיים (שם ז הכנסת אות (סימן ט), ינא חלק א, דרכי תשובה צבי תפארת זק ר (סימן

תורה. כי נר מצוה

18 משלי פרק ו פסו
 19 עיין בסדר רב
 הרב קוק, חלק ב
 מקמיה מתיבתא, ש
 בדברים רעים, מהו
 תחתיו, ואתיבו הכי, ז
 הדין נותן להוציא
 שמרצה בין ישראל י
 להיות צדיק וישר ונג
 כן, כבר אמרו חכמי
 וכו', זה שליח צבור
 הגון. זאת בשליח
 סתמא, אפילו בחול,
 שכן בראש השנה ו
 ובכל יום שצורך להו
 להיות כמו ששינו, ו
 לו וכו', עד שלא י
 השתא כל כך אנו צו
 עליו עכשיו לא כל
 והוא בספר הלכות
 (צב). וכן כתב הארח
 (עז) בשם רב עמרם.
 המנהיג (הלכות תעני
 גאון, ובאור זרוע חי
 המקצועות. וכן הוב
 הגדול (סימן כו),
 ובסידור רש"י (סי
 (עמוד 233), ובספ
 ובשבולי הלקט (סימ
 ונראה שאין זה נ
 לומר דהתם מיירי
 שמועות ורינונים
 במריו ואינו חוזר
 מעשיו. אבל רבינו ו
 ואין הדבר ודאי
 מקולקלים, ובפרט כי
 במה שמרגנים אהו
 והענישוהו בית דין
 חכם, מנדין אותו),
 עשה תשובה, ולאחר
 מן החזנות. ובפרט
 תלמיד חכם. ודו"ק
 רבינו שאם עבר
 הענישוהו, ומסתמא
 ממשרתו, שהרי כו
 גם כן אינו מן הדי
 מה שהוא חייב, ו
 מסנהדרין גדולה י

ובעלי (רצון) [חוצין], בכיוצא בזה לא נאמר לא טובה השמועה², כמאמרם ז"ל בכיוצא בזה³,
 הני מילי היכא דליכא אויבים, אבל היכא דאיכא אויבים, אויבים הוא דמפקי קלא. ואם נתקיים
 עליו העדות גם כן אינו מן הדין להסיר אותו אם קבל עליו מה שהוא חייב, שאין מורדין אדם
 מקדושתו מסנהדרין גדולה ועד חזן הכנסת⁴, אלא אם כן עבר עבירה בפרהסיא, ואם לא⁵
 יתברר עליו זה אינו מן הדין להסירו ולא לפרסמו, כמאמרם ז"ל⁶, תלמיד חכם שסרח אין
 מנדין אותו בפרהסיא, שנאמר⁷ וכשל נביא עמך וגו', כסהו כלילה. ואלא צורבא מרבנן שסרח
 היכי נעביד, כי הא דבמערבא ממנו אנגידא ולא ממנו אשמתא⁸, ומשעה⁹ שלקה אחיך הוא¹⁰.
 וראוי גם כן שיהיה המלקות בצניעא¹¹, ואין ראוי לחסר מכבודו מאומה, דצורבא מרבנן קודשא
 בריך הוא תבע יקריה¹². ולא יבהל אתכם מעשה דרב יהודה בההוא צורבא מרבנן¹³, לפי
 שכבר ביארו אותו ואמרו דעבד כרבי אלעאי¹⁴, שהלך במקום שאין מכירין אותו, והיה עושה
 מה שלבו חפץ, ונתחייב לפרסמו לפי שהעם העידו על מעשיו, לא מפני הקול לבד. והאיש אשר
 דבר נגד אותו תלמיד, ואפילו¹⁵ העיד שראה בעיניו חייב נידוי¹⁶. לא יתכן אפקרותא גדולה
 מזו. ולוקה משום מוציא שם רע, כי ההוא מעשה דטוביה חטא וזיגוד מנגיד¹⁷. והזהרו בכבוד

רש"י שם כתב: מאי טעמא קבלוהו (למערתא
 דדייני), דעבד כרבי אלעאי בהני שמועות רעות.
 מה שלבו חפץ, עבירה, והואיל ואין מכירין אותו
 שם ליכא חילול ה'. ע"ש. וכן כתבו התוספות
 שם (ד"ה דעבר) בפירושם השני, והנימוקי יוסף
 והריטב"א שם. ע"ש. ובפירושם הראשון כתבו
 התוספות, שעבר כרבי אלעאי ולכן לא קבלוהו
 (למערתא דחסידי) אף על פי שהיה תלמיד חכם.
 ע"ש. ועיין ברש"י על הרי"ף שם, שכתב, מאי
 טעמא לא קבלוהו במערתא דחסידי, אנוס ביצרו
 הוה ועבר על דרבי אלעאי, והוה אפשר ליה
 לתקוני כרבי אלעאי. ע"ש. ורבינו הנגאל שם
 כתב: מאי סני שומעניה, דעבד כרבי אלעאי,
 וכו', וזה צורבא מרבנן עשה כרבי אלעאי ולבש
 שחורין ונתעטף, ואחר זה כולן חזר לשתות במיני
 זמר, כגון שהיה עושה אלישע, ולפיכך שמתיה
 רב יהודה. ע"ש. וכן כתב בתוספות הרא"ש שם.
 וזה כפירוש רבינו. וקצת קשה ממה שכתב רבינו
 (בסוף פרק ו מהלכות תלמוד תורה) בכלל
 העשרים וארבעה דברים שמגדים עליהם, חכם
 ששמועתו רעה. ולא חילק כלל בין אם עבד כרבי
 אלעאי או לא. וכאן בתשובה ביאר שאין לנדות
 תלמיד חכם ששמועתו רעה אלא רק להלקותו,
 ורק היכא דעבד כרבי אלעאי יש לנדותו. וצ"ע.
 15 בהוצאת מקיצי נרדמים הנוסחא: מבלי
 שראה בעיניו.
 16 עיין במה שכתב רבינו בפרק ו מהלכות
 תלמוד תורה הלכה יב, ובכסף משנה שם, ובמה
 שכתב רבינו בפרק כו מהלכות סנהדרין הלכה ה,
 ובפירוש הרב"ז שם.
 17 פסחים דף קיג:

2 שמואל א פרק ב פסוק כד. ועיין בקידושין
 דף פא. ובשבת דף נה:
 3 מועד קטן דף יח סע"ב.
 4 עיין במה שכתב רבינו בפרק יז מהלכות
 סנהדרין הלכה ח וט. וראה בזה להלן בהערה 19.
 5 בהוצאת מקיצי נרדמים הנוסחא: ואם יצא
 עליו זה, אין ראוי להסירו וכו'.
 6 מועד קטן דף יז. וכן פסק בפרק ז מהלכות
 תלמוד תורה הלכה א. ע"ש. ועיין בכסף משנה
 שם.
 7 הושע פרק ד פסוק ה. ובהוצאת מקיצי
 נרדמים נוסף תחלת הפסוק: וכשלת היום וכשל
 גם נביא עמך לילה, כסהו כלילה. וכן הוא בגמרא
 שלפנינו ובדברי רבינו שם.
 8 שם. ופירש רש"י, מימנו אנגידא, מלקות,
 ומלקות יפה להם יותר משמתא דהו סלקי להו.
 וכן פסק רבינו שם.
 9 בהוצאת מקיצי נרדמים הנוסחא: ומאחר
 שלקה ישאר במשרתו, שכיון שלקה הרי הוא
 כאחיו.
 10 משנה מכות דף כג. מגילה ז:
 11 עיין בירושלמי ריש פרק ג דהוריות, ובמה
 שכתב רבינו בהלכות תלמוד תורה שם, ובכסף
 משנה שם.
 12 ברכות דף יט.
 13 מועד קטן שם.
 14 מועד קטן שם. חגיגה טז. קידושין מ.
 ומשמע שרבינו מבאר מה שאמרו במועד קטן
 שם, מאי טעמא, דעבד כרבי אלעאי, היינו מאי
 טעמא נדהו רב יהודה, ומשני שאותו תלמיד חכם
 עבד כרבי אלעאי, ולא היו רק שמועות בלבד,
 אלא עדים שעשה כן, ונתחייב לפרסמו. אולם

תורה. כי נר מצוה ותורה אור¹⁸. ושלום. וכתב משה בר רבינו מימון זצ"ל¹⁹.

18 משלי פרק ו פסוק כג.
 19 עיין בסדר רב עמרם גאון (מהדורת מוסד הרב קוק, חלק ב סימן נה) שכתב: ושאלו מקמיה מתיבתא, שליח צבור שמרננים עליו בדברים רעים, מהו להוציאו ולהכניס אחר תחתיו, ואתיבו הכי, דבר זה צריך שאלה? בודאי הדין נותן להוציאו ולהכניס אחר תחתיו. מי שמרצה בין ישראל לאביהם שבשמים הלא צריך להיות צדיק וישר ונקי בגופו מכל דופי. אם אינו כן, כבר אמרו חכמים בגמרא היתה לי נחלתי וכו', זה שליח צבור היורד לפני התיבה שאינו הגון, ואת בשליח צבור היורד לפני התיבה סתמא, אפילו בחול, אפילו בלא יום תענית, כל שכן בראש השנה וביום הכפורים וביום תענית ובכל יום שצורך להרבות ברחמים, שצריך השליח להיות כמו ששנינו, רבי יהודה אומר מטופל ואין לו וכו', עד שלא יצא עליו שם רע בילדותו. השתא כל כך אנו צריכים אפילו מילדותו, מרננין עליו עכשיו לא כל שכן שמסלקין אותו. עכ"ל. והובא בספר הלכות פסוקות מן הגאונים (סימן צב). וכן כתב הארחות חיים (הלכות תפלה סימן עח) בשם רב עמרם. וכן הובאה תשובה זו בספר המנהיג (הלכות תענית סימן י) בשם רב נטרונאי גאון, ובאור זרוע חלק א (סימן קטז) בשם ספר המקצועות. וכן הובאה תשובה זו בספר פרדס הגדול (סימן כו), ובספר הפרדס (עמוד שנג), ובסידור רש"י (סימן תקמט), ובמחזור ויטרי (עמוד 233), ובספר תניא רבתי (סימן ג), ובשבולי הלקט (סימן י). ע"ש.

ונראה שאין זה סותר לתשובת רבינו, כי יש לומר דהתם מיירי כשיש רגלים לדבר, ולא שמועות ורינונים בעלמא. ומיירי גם שעומד במריו ואינו חוזר בתשובה, ולא הענישוהו על מעשיו. אבל רבינו ודאי מיירי או שהיא שמועה בלבד, ואין הדבר ודאי ואין רגלים לדבר שמעשיו מקולקלים, ובפרט כשיש לו שונאים שאין להשגיח במה שמרננים אחריו, או כשיש עדים שחטא, והענישוהו בית דין במלקות (ואם אינו תלמיד חכם, מנדין אותו), ויהיה ענשו כפרתו, ובודאי עשה תשובה, ולאחר שחזר בתשובה אין להעבירו מן החוננות. ובפרט שרבינו מיירי בשליח צבור תלמיד חכם. ודו"ק. ומכל מקום נראה מתשובת רבינו שאם עבר עבירה בפרהסיא, אף אם הענישוהו, ומסתמא חזר בתשובה, מעבירין אותו ממשרתו, שהרי כתב, ואם נתקיים עליו העדות גם כן אינו מן הדין להסיר אותו אם קבל עליו מה שהוא חייב, שאין מורידין אדם מקדושתו מסנהדרי גדולה יעד חזן הכנסת, אלא אם כן

עבר עבירה בפרהסיא. ומשמע שדוקא בשלא עבר בפרהסיא אין מעבירין אותו, אבל אם עבר בפרהסיא מעבירין אותו (וכן משמע שהבין הרדב"ז בתשובה שם. ויובאו דבריו להלן). ואף בשלא עבר בפרהסיא, דוקא אם קבל עונשו, ומסתמא חזר בתשובה, מחזירין אותו, ובכהאי גוונא מהני תשובה. ורב עמרם גאון מיירי בלא עשה תשובה. וכן מצאתי בשו"ת רבינו יוסף בן מיגאש, רבו של הרמב"ם (סימן צה), שנשאל על שליח צבור שמרננין עליו בדברים רעים, והביאו השואלים ראייה מסידור רב עמרם גאון הנ"ל שצריך להחליפו, ודחה ראייה זו המורה הראשון ואמר שדברי הגאונים הם במי שעדיין הקול מתמיד עליו, וזה אין עליו רינון במה שהוא בו עתה, אלא במה שקדם. והשיב הר"י מיגאש, שאם רינון זה עודנו עליו, ראוי לסלקו, לפי שהתמדת יציאת הקול עליו הוא מאמת בו הפיסול וכו', אמנם אם היה הרינון על מה שעבר, ועתה אינו תשוד, ונראית עליו התשובה והטוב, אין מסלקין לסיבת מה שקדם, שהואיל וכבר שב ותיקן דרכיו, לא נשגיח על מה שכבר היה. ועיקר מה שאנו צריכין בשליח צבור שלא יצא עליו שם רע בילדותו, הוא לענין היותו עובר לפני התיבה בתענית צבור בלבד וכו', אבל בזולת זה מהתפללות לא נשגיח על זה, אלא מכיון שראינו אותו עתה הולך בדרך ישרה, ונראית עליו התשובה, מותר להתפלל אחריו וכו'. עכת"ד. ומוכח שמסביר כן בדברי הגאונים, שהרי בשאל מדברי הגאונים. ודו"ק. וכן כתב רבינו האי גאון בתשובה שהובאה בסוף ספר כל בו (דף קי ע"א), על שליח צבור שיצא עליו שם רע, ונחשד באשת איש, וראוהו נשים כשרות, ונדהה מלהתפלל אחריו. אחריו כן הראה עצמו כי עשה תשובה, וכי הוא יושב בתענית כל ימיו, ובעת שנחשד החרים על עצמו אם עשה זה המעשה, אלא שמתוך דבריו נראה כי היה לו ייחוד עמה, אמרו מקצת שמותר להתפלל אחריו, ומקצת אמרו שלא יתכן לקובעו שליח צבור לעולם, יורנו אדוננו הגאון האמת. והשיב, שורת הדין שאין לך דבר שעומד בפני תשובה, אלא כל השבים שהקדוש ברוך הוא יודע כי נתחרטו על מה שעברו וכו', ובני אדם אף על פי שאינן יודעין הנסתרות אלא הנגלות, כשעבר זמן הרבה ואין נראה עליו לא בגלוי ולא בסתר דבר שלא כהוגן, והלב מאמין בו כי חזר, מקבלין אותו וכו', אבל ביום תענית אין מורידין אותו לפני התיבה בזה לפי שאין פרקו נאה וכבר יצא עליו שם רע בילדותו. עכת"ד. וכן מבואר בתשובות הגאונים שערי

תשובה (סימן ג ונא) בשם רבינו האי גאון. ע"ש. ונראה שרבינו פליג על מה שכתבו רבינו האי גאון ורבינו יוסף אבן מיגאש, שבתענית צבור וכיוצא בזה לא מהני תשובה, שהרי כתב רבינו בתשובה, שאם קבל עליו מה שהוא חייב אין מורידין אותו מקדושתו, (אלא אם כן עבר בפרהסיא, וכנ"ל), ולא חילק בין תענית צבור לבין שאר ימות השנה, ומשמע דסבירא ליה דבכל גוונא אם קבל עונשו ומסתמא חזר בתשובה, אין מורידין אותו מקדושתו. אולם בפרק ד מהלכות תעניות הלכה ד, ובפירוש המשניות תענית פרק ב משנה ב, הביא רבינו להלכה הדין שצריך שיהיה השליח צבור בת"צ, שלא יצא עליו שם רע בילדותו. ולפי זה הכא מיירי בשאר ימות השנה. ודו"ק. ועיין בשו"ת הרי"ף (סימן קסד), שנשאל על חזן שהעידו עליו שני עדים כי הוא נשבע לשקר, והעידו שנים כי עשה תשובה ומודהר בשבועתו, אם כשר לעדות, והשיב דמהני תשובה וכשר לעדות. ע"ש. ועיין עוד בשו"ת הרי"ף (סימן רפא) שכתב, שליח צבור שמוציא מפיו דבריו שאינם הגונים, כגון שהוציא מפיו דבר גבלה ומרנן בשירי ישמעאל, מסלקין אותו וכו' ע"ש. והובא בארחות חיים (הלכות תפלה סימן עח). ועיין גם בכל בו (סימן יא, ובשו"ת שבסוף הספר דף קי ע"א). והביאו להלכה הרמ"א בהגה אורח חיים (סימן נג סעיף כה). ע"ש. ועיין בתשובת רבינו להלן סימן צא. ע"ש. ועיין בתשובות גאוני מזרח ומערב (סימן קעא) בשם רבינו יוסף טוב עלם, על שליח צבור שנושא ונותן אצל משכירי זונות, שהוא פסול להיות שליח צבור ויש להעבירו. ע"ש. וראה עוד בענין זה בשו"ת הרשב"א חלק ה (סימן רכג), ובהגהות רחמים לחיים פלאגי שם. והובא להלכה בבית יוסף (סוף סימן נג). ע"ש.

ומרן בשלחן ערוך שם (סעיף כה) כתב, אין מסלקין חזן מאומנותו אלא אם כן נמצא בו שמץ פסול. והרמ"א בדרכי משה (סק"י), ובהגה שם, כתב בשם הכל בו, שאין מסלקין אותו משום רינון בעלמא, כגון שיצא עליו שם שנתפס עם הכותית, או שמסר אדם, אבל אם באו עליו עדים וכיוצא בזה, מעבירין אותו. ע"ש. וזה כחילוק שכתבנו לעיל, שהרמב"ם מיירי ברינון בעלמא, שאין רגלים לדבר, והגאונים מיירי כשרגלים לדבר. ודו"ק. וראה עוד בזה במה שכתב הרמ"א בהגה יורה דעה (סימן רנט סעיף ב), ובאחרונים שם, ובשו"ת הרשב"א חלק א (סימן ש), ובשו"ת הרי"ב"ש (סימן רעא), ובשו"ת המבי"ט (סימן ר), ובשו"ת מהרש"ך חלק ג (סימן מז), ובשו"ת רבינו אליהו מזרחי (סימן פח), ובשו"ת מים עמוקים למהר"א"ג (סימן מב), ובשו"ת הרדב"ז

חלק ד (סימן תתט), ובשו"ת מהרש"ם (חלק אורח חיים סימן לג, וחלק יורה דעה סימן קיג), ובשו"ת מהר"ל"ה (סימן עט), ובשו"ת מהרש"ל (סימן כ), ובשו"ת מהרש"ך חלק ב (סימן קז), ובשו"ת מהר"ש הלוי (חלק יורה דעה סימן כח), ובשו"ת הב"ח החדשות (סימן מב), ובשו"ת תורות אמת למהר"א ששון (סימן קנז), ובשו"ת לחם רב (סימן ג), ובשו"ת חכם צבי (סימן יג), ובשו"ת הקרי לב (חלק אורח חיים חלק א סימן כא), ובשו"ת ובחרת בחיים (סימן כה), ובשו"ת משפט צדק חלק א (סימן עח), ובשו"ת כרם שלמה (סימן לג), ובשו"ת נדיב לב (סימן ד), ועוד הרבה אחרונים. ואכמ"ל.

והנה רבינו הרדב"ז שם, אחר שהביא תשובת רבינו האריך לבאר דבריו, ואמרת אציגה נא בזה דברי הרדב"ז, וזו לשונו: ויש לדקדק עליו ז"ל ממה שכתב בחיבורו פרק יז מהלכות סנהדרין וזו לשונו: כהן גדול שחטא לוקה בג' כשאר כל העם וחוזר לגדולתו, אבל ראש הישיבה שחטא מלקין אותו ואינו חוזר לשררתו, וגם אינו חוזר להיות כאחד משאר הסנהדרין, שמעלין בקודש ולא מורידין. עכ"ל. ויש לומר שלא כתב הרב בתשובתו אלא מסנהדרי גדולה ועד חזן הכנסת, אבל ראש ישיבה שהוא במקום משה רבינו, והוא הנשיא למעלה מן הסנהדרין, אין חוזר לשררתו, (א"ה מה שכתב הרדב"ז שראש ישיבה היינו נשיא, כן כתב רבינו בפרק א מהלכות סנהדרין הלכה ג. ועיין בכתובות קג רע"ב, גמליאל בני נשיא, חגיגה בר המא ישב בראש. ופירש רש"י בראש הישיבה. וכ"כ עוד רש"י ביומא פז: וכבר העיר בזה בשו"ת באר שבע (הוריות יג:). וראה בזה באורך לאאמור"ה הראשון לציון מרן הגר"ע יוסף שליט"א, בקונטרס, "יביע אומר" שבסוף שו"ת יחזה דעת חלק ו, עמוד שכז והלאה. ע"ש). ונראה לי שהטעם הוא מפני שכל חטאות הנשיא חשבינן להו כאילו עבר בפרהסיא, ואיכא חילול השם טובא, ולפיכך אין מחזירין אותו לשררתו. וכן כתב בהדיא, אלא אם כן עבר בפרהסיא. ותו כיון שהוא עומד במקום משה רבינו להישיר את העם, וכתוב התקוששו וקושו קשט עצמך ואחר כך קשט את אחרים, והני טעמי לא שייכי כולי האי בכהן גדול, ולפיכך חוזר לגדולתו. (והרי) [והכי] תניא פרק כהן גדול, עבר על עשה ועל לא תעשה הרי הוא כהדיוט לכל דבריו. ומדלא תניא הרי הוא הדיוט אלא כהדיוט, משמע שלוקה כהדיוט, אבל עדיין הוא כהן גדול. ומה שכתב ז"ל פרק ז מהלכות תלמוד תורה וזו לשונו: חכם זקן מופלג בחכמה וכן נשיא או אב בית דין שסרח, אין מנדין אותו בפרהסיא לעולם אלא אם כן עשה

שאלה: ראובן היה יהודי אחד והפקיד כלי בא, אז הביא שאר כלי עכו דרך שם, אמרה ל לא תזונו² מכאן, לכו ו לא, אמרה³ יצא מעיר

כירבעם בן נבט וחבו תלמידי חכמים מנדין לומר דהכא מיירי דעב בתשובה וראוי גם כן כגון שלא עבר בפרהסיא מלקות לנידוי, דהא נ אשמטא משמע דשמתא מלקי ליה בפרהסיא כ בפרהסיא, אלא ודאי אי ואפילו הכי מופלג ו בפרהסיא. ואף על פי דתלמיד חכם, שאין ומינויו, מכל מקום מוז בענין מינויו, כגון שהיו עם אחת מהן, מעבירין מכוול לפניו, עד שיתב וכן כל כיוצא בזה.

ודע כי מה שכתב פרק קמא, וזו לשונו: והמפורסם לעשות על שחייב עליה מיתת ב יכולין לדון היום די חרם עולם בספרי תורו מתירין אותו לעולם. הדברים אמורים אלא והתראה, שאם היינו ד אותו, אבל אם עבר ע בית דין, אפילו שיש התראה דנין אותו כפי אותו חרם עולם. וכן זה הלשון, ודע שמסור רבים מרבים שזמננו ז נפשות, אין זה אלו מיתה, אבל המינין והי הכא שעבר עבירה ש כאשר כתב למטה, נתחייב מיתה בית ד עולם, שהוא עומד ו תקנה בתשובה, שאי

אשר אברהם

רים: (טו) דודאי. עיין ט"ו. ויש קהלות כותבין על קלף סידור ז' לש"ץ להתפלל מתוכו, ונכון הוא. וראוי אף ליחיד להתפלל י' הסידור, כל שכן ש"ץ שאימת צבור עליו, שיתפלל בפנים: דפסול בעצמה לעדות, אין: כט שנתפס. עיין מ"א. אבל למנוח אין ממנין, כנסתיף ד'. ומ"א שם אוח וי"ן קלא דלא פסיק, מעצירין. וז"ל ב"ן קול בעלמא לקלא דלא פסיק, עיין אה"ע [סימן יא סעיף א]: פ' דהחזיק. עיין מ"א. כשם שתלמיד חכם אסור ללכת בשוק כנגדים מלוכלכים קיד, א"ל, כך ש"ץ, אף על פי שאינו תלמיד חכם הדיו כן: פ' בשירי הגוים. עיין מ"א. ודווקא שירים המיוחדין לעכו"ם. עיין פרי חדש סעיף (כה) דש"ץ שעבר עבירה חמורה ושב בתשובה, ירד לפני התיבה, ולא בעינין פרוק נאה אלא בתענית, וכן משמע בר"מ סוף פרק ח' מפלה (א): ולא כדמשמע מטור והמחבר [סעיף ד], עכ"ל. והיינו בר"מ סוף פרק ח' לא זכר פרוק נאה, רק בפרק ד' מתענית הלכה ד' הוכירו שעל זה נגמלא תענית י"ו [ע"א] פרוק נאה. ולפי זה אם ממנין ש"ץ על כל השנה, ובראש השנה ויום הכיפורים יש בעלי תפלות, אין אסור, ומכל מקום נו אלא דברי המחבר והר"ב בנסעיף ד' ה'. ומכל מקום מה שכתב הפרי חדש שם, אני בעני לא הבינתי, ועיינתי שם בכל ענין, וק"ל, (ד"ה לרב בר' יעקב אלפסי) לרב האי [שערי משנה סימן ט] כו', ושם מייירי בש"ץ שמינוח כבר ולסלקו, או מהני תשובה ודלא, ובתענית אף מינוח כבר אין ין אוחו, כן משמע שם. ולפי זה הדיו מתחלק לשלשה דיינים, א', למנוחו לכתחלה, אף בשאר ימות השנה, כל שאין פרוק נאה אין ממנין. [ב] האי, כל שעשה תשובה יורד. ובתענית אקראי קבע, ואין יורד. [ג] ולהעצירו, בשאר ימות השנה אין מעצירין, אבל בתענית אין יורד, אף שהיה כבר. ולפי זה האידנא שש"ץ זריך עיקר ליימים נוראים, אפשר דמעצירין כהאי גוונא. ויש להלך בין תענית ארץ ישראל, וכלל בו משמע (סח) [בסחם תענית*]. * שוב ראיתי בדרכי משה [הקצר] אוח יו"ד [ובאריך סוף אוח ד] הוציא תשובת רב האי [שם] אין "ממנין" בתענית, ואין סבירה שאר ימות השנה נמי פרוק נאה, הוא נוסחא אחריתי, וז"ע, ואין להאריך: פ' שאין. עיין מ"א. ואלהי רבה [ס"ק] ט"ו, יע"ש. בזמן מאוד ו קולו מרחם ושזור, פסול להיות ש"ץ, עיין חולין פרק קמא נ"ד, א' גלוים פסולים בקול, יע"ש בזה: פ' ואין הציבור. עיין מ"א. ובסחם, אפשר בכלל כל ימי חייו:

באר היטב

שערי תשובה

קודם. כתב נסח הגדולה בשם תשובה אחת דלמיני חכם מרצין תורה הימיעוט ויכל לכוף לרוב, [מ"א ס"ק א]. ובמי שאינו ראוי להיות חכם, יחד ויכל למחות, וכן פסק הרשד"ם חלק א"ח סימן (ל"ו) [ג], [מ"א] ועיין עולת תמיד [ס"ק יא]: (ל) פ"סו"ל. ואו אין מקבלין אוחו, נשעו שלא יך בדרכים אלו, עד ששוב בתשובה שלימה, הרשד"ם חלק אימן (ל"ב) [ג], [מ"א ס"ק א], ועולת תמיד [ס"ק יד]: (לא) רנון. ונוחו לכתחלה, אפילו בעינין בעלמא אין למנוחו לכתחלה, וזהו שכתב המחבר לעיל סעיף ד' ושלל יא עליו שם רע, עולת תמיד [ס"ק טו]. ועיין לעיל ' מה שכתבתי שם: (לב) הנכרית. ומכל מקום יש להושיב ביה על כהה, מהר"ע, כנסת הגדולה, [מ"א ס"ק כע]. ש"ץ שכתו וזכה חתם בעלה, אפשר בחצר, שוב כדעבד זכר, מהר"י מברונא [סימן טו], שירי כנסת הגדולה והגב"י אוח ין. וכתב עולת תמיד [ס"ק יד] משמע דאפילו אם כבר לש"ץ קבוע, מסלקין אוחו אי איכא אחר, וכל שכן שאין למנוחו לכתחלה, ע"ש. ועיין לקמן סימן קכ"ח ס"ק (ע) [ע"א] מה שכתבתי שם בשם שירי הגדולה [שם הגב"י אוח כג] ובשם שבו יעקב [ס"ח סימן כ] לענין כהן. ש"ץ שנפסל קולו, שנשמע כאלו הוא מירמת ושזר, פסול לש"ץ, מהר"י מברונא [זה]. שירי כנסת הגדולה והגב"י אוח ין: (לג) מעצירין אוחו. ואם עשה תשובה אין מעצירין אוחו, עולת תמיד [ס"ק טו], ע"ש: (לד) הזואיס. מתוך חוליו לאונסו אי אפשר לנקות (נתיבות) [נתיבות] טהור מקרה לילה, ואין מטער עמו כלל והוא ש"ץ, אפשר בימים נוראים יש לגעור בו שיטבול, שיולא הנגדים הזואיס מעליו, ואם לא ישמע לדברי חכמים לרחוץ יפה יפה ולהסיר הנגדים הזואיס מעליו, ראוי להעבירו, מהר"א יתחקי ז"ל בתשובתו דהם חלק א"ח סוף סימן ו', ע"ש: (לה) בשירי הגוים. ר"ל, בעינין שמתגן צו לעצרת אלילים, מ"א [ס"ק א] בשם ספר חסידים. וז"ל בתשובה מן ק"ו כתב דוקא יגוון שמוחד ביה עבודה וזה. כתב רש"ל בתשובה סימן כ"ו, ש"ץ שהיה שומט ומנאל שמתר טריפה בחוקת כשרה בשוגג, או שהיה מנאל אחריו חלב, אף על פי שמעצירין אוחו מאומנותו אין מסלקין אוחו מש"ץ. ועיין לעיל ס"ק ו' מה שכתבתי בשם משפט זקן חלק ג' סימן ע"ה. נסח הגדולה [הגב"י] דמהר"ש מודה דאין למנוחו לכתחלה. מי שהלך בערכאות של גוים אין ראוי להיות ש"ץ בראש השנה ויום כיפור, אלא אם כן שובה, תורת אמת סימן קי"ו [קתנ]. קהל שחלקו תפלת ראש השנה ויום הכיפורים כהוגו, אם חלה א' מהם ולא יוכל להתפלל, אינו ראוי להעמיד ר במקומו, ויבד הקהל דוקא להעמידו, תשובה שער אפרים סימן ל"א. ראובן שהיה מוחזק להחלל מדר בימים ואח"כ נחללתי, וקמו עליו קלח מערערים לומר שלא יכול להחלל מפני שאין לו אשה, בתשובה פני משה [ס"ח סימן כ"ד מזדד פנים לכאן ולכאן, והטעם דאין להעבירו מפני דבר כזה, שאין צו טעם משפט הדברים המעבירים. ועוד זירף שם לסיני דהאש הוא כבר אירס, ע"ש. ועיין בלקט הקמח ע"ב: (לו) ערב. ובלבד שלא יהא קולו משונה, [מ"א ס"ק ג]. אין להעביר ש"ץ בשביל אחר שקולו ערב, ואם הרוז תפליס בחצר, ישמשו שניהם כאחד, עיין גדולה ובמ"א [ס"ק ג] ובעולת תמיד [ס"ק יז]: (לז) פ' שמו. ובסדרים הנדפסים אין חילוק, ט"ו [ס"ק טו]. וקורין ש"ץ חון, שזריך לראות היאך יקבל, ותרגום [בדלשית א, ד] וירא [וחזי] [וחזא], ר"ד אבודרהם [עמוד קטן]:

אוצר מפרשים

כ"ה) א"א א"א בן. עיין תשובות בית דוד סימן כ"ט בש"ץ שנשבע שלא יקביו ועבר על שבועתו, דמסלקין ליה, ומכל שכן שלא למנוחו תחלה. וזם מסיק דלא מסלקין ליה אלא בבי' עדים מעידים עליו, והודאחו לבד י. ועיין תשובות דבר משה [ח"א] סימן ג' וסימן ה' ובית דוד סימן כ"ט ט ובמהרש"ל [שו"ת סימן כ] ובתשובות ערות ביהוסף סימן כ"ז כעין זה, ושובות פני משה [ח"א] סימן ט"ו [כד] הרבה דיינים המסתעפים בנידן ושובות פני משה סימן כ"ג. וסיים שם דאם נשבע ועבר עליה בדבר שהיה בה מון, אע"פ שילקה ויתענה ויעשה כמה סייגים, אינו חוזר לכשרותו עד בעל דינו, עיין חו"מ סימן ל"ד [סעיף ז], ועיין בתשובות נ"ש סימן י"ז זוד באי מעבירות שבתורה: (י"ה) בנז. שוחט שהחזיק במלאכתו ומת, והניח בניס קטנים, והחזיק בה שהגדילו תובעים חזקה אביהם, אין טענותם טענה. וראיה מתורת כהנים [פרישתי ג פ"ה, ב] והבית המשיח תחתיו מכינו [ויקרא ו טו]. שבנו קודם י. יכול אע"פ שאינו ממלא מקום אבותיו, תלמוד לומר [שם טו, לז] ואשר ידו, בזמן שממלא מקומו, אין, ואם לאו יבא אחר וישמש, ולא אמר ויז' עד שיהא בנו ראוי, משמע בהדיא כיון דאירחי אידחי. ועיין תשובות

(הגב"י) ורש"ם חלק א' סימן (ל"ה) [ג] ורש"ל ום של שלמה) פרק קמא דחולין סימן ב"א: (אשר אברהם, ז) (שם) [אם מפ"א מקומו]. נ"ב, עיין בתשובות חתם סופר א"ח סימן י"א וסימן ר"ה [ושם בסימן ר"ה כתב באמצע התשובה, כבר כתבתי במקום אחר הא דרגילין לכתוב זמן ג' שנים בשטרי קבלת רב, ומשועבדות אינו קביעות, כי מי שמע כאלה שיקבלו רב וכדומה ממקום רחוק וכו' ואח"כ יוציאוהו משם. אבל מנהג ישראל תורה היא לסיבת הרב והמשועבדים, שאם ירצה הוא לילך אחר ג' שנים הדשות בירו, אע"פ דפועל אחר כיוצא בו דהוא מלאכת דבר האבד אינו יכול לחזור בו באמצע זמנו, והאי זמנו לעולם. מכל מקום יכול לחזור אחר ג' שנים, והטעם בזה מפני שאסור להשכיר עצמו יותר משש שנים ויש אומרים ביותר משלשה שנים, דהוה כעבד עברי. ועיין ש"ך חו"מ סימן של"ג ס"ק י"ז, ועיין היטב באותה תשובה ובתשובה שלאחריה]: (חחם סופר) י' (במ"א ספ"י) ב"י"ד סימן פ"א. נמחק והוגה פ"ה ובסופו: (חחם סופר) י"ח (שם במ"ה) פ' רביעין תורה. נ"ב, ולפי זה מה שכתב הרמ"א ב"י"ד סוף פרק רמ"ה האחזיק עצמו בשררה קאי דבני קודמין, אבל לא ארבות דתורה, כאשר ביארתי בתשובות שלי בא"ח סימן ב'. ובתשובת ר' שאול שבסוף ספר תשובות רמ"א דפוס אמשטרדם וזלח מיוו חילוק זה רב רמ"א חזקתו וזוהי תשובה

בנינו מנחם זמן בלאי
הכון. כנפלה